

РАБОТНИЦА і СЯЛЯНКА
№ 7 + прил. ЛІПЕНЬ 1961

Даражыць сваім словам

ДОБРАЯ традыцыя склалася ў савецкіх людзей — сустракаць кожную падзею жыцця роднай Камуністычнай партыі новымі працоўнымі поспехамі. XXII з'езд КПСС — падзея асабліва, гістарычная. З'езд падвядзе вынікі велізарнай стваральнай работы партыі і народа, прыме новую праграму КПСС — праграму пабудовы камуністычнага грамадства.

Як вялікае свята, чакае савецкі народ дзень 17 кастрычніка — дзень адкрыцця з'езду. У гонар яго плавяць сталь, ствараюць новыя машыны, у гонар яго на палях неаглядных, як акіян, дзе спее збажына, ідзе барацьба за высокі ўраджай. На працоўную перадз'ездаўскую вахту стаў рабочы клас Беларусі. Кожны дзень прыносіць новыя перамогі па дзярміновому выкананню плана трэцяга года сямігодкі.

І для працаўнікоў вёскі гэтае лета асаблівае. 1 чэрвеня былі апублікаваны сацыялістычныя абавязацельствы работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі па павелічэнню вытворчасці і нарыхтовак сельскагаспадарчых прадуктаў. На падставе рашэнняў студзенскага Пленума ЦК КПСС намечан далейшы магутны ўздым сельскай гаспадаркі рэспублікі. Беларускі народ даў слова партыі і Радзіме давесці ў бліжэйшыя гады валавы збор збожжжа да 4,7 млн. тон — гэта больш чым у два разы ў параўнанні з мінулым годам. Ужо сёлета трэба засыпаць у дзяржаўныя засекі 250 тыс. тон збожжавых, у тым ліку 40 тыс. тон грэчкі.

Беларусь займае віднае месца ў краіне па вытворчасці бульбы. Сёлета калгасы і саўгасы павінны атрымаць 12 млн. тон бульбы. Галоўнае месца ў кармавым балансе рэспублікі адведзена кукурузе. Кукурузаводы абавязаліся ў гэтым годзе зняць з плошчы ў паўмільёна гектараў не менш як па 350—400 цэнтнераў зялёнай масы разам з пачаткамі малочна-васковай спеласці. Канкрэтныя нашы абавязацельствы і па вырошчванню ільну, цукровых буракоў, па вытворчасці малака і мяса.

Сацыялістычныя абавязацельствы шырока абмяркоўваліся на сходах калгаснікаў і рабочых саўгасаў. Будзь гаспадаром свайго слова! Узяў абавязацельства — выканай яго! — вось думкі, якімі жыве зараз беларуская вёска, рыхтуючы дастойную сустрэчу XXII з'езду вялікай Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

— Як ваш калгас працуе ў гэтыя дні! — запыталіся мы ў Героя Сацыялістычнай Працы Паліны Нікандраўны Кавалёвай, старшыні сельгасарцелі «За Радзіму» Гомельскага раёна.

Вось што яна расказала.

Мы змагаемся за тое, каб ужо ў гэтым годзе атрымаць з кожнага гектара па 12 цэнтнераў збожжавых, 120 цэнтнераў бульбы, надаць па 3900 кілаграмаў малака ад каровы. У калгасе чатыры комплексныя брыгады. Тры з іх узначальваюць жанчыны — Т. Барабанцава, Н. Дубадзелава, О. Каляснёва. Усе яны камуністкі. Першынство ў саборніцтве трымае брыгада Барабанцавай.

У нас многа жанчын на любых работах. Возьмем, напрыклад, Ірыну Бугаеўскую. Яна вельмі працавітая калгасніца. Летась вырасціла па 520 цэнтнераў кукурузы з гектара. Была ўдзельніцай Усесаюзнай выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі. Куды б ні паслалі працаваць Ірыну, яна заўсёды паказвае прыклад дысцыплінаванасці, сумленнасці.

Калгас «За Радзіму» славіцца на Гомельшчыне сваімі працоўнымі поспехамі. Такіх калгасаў у вобласці няма. Вось чаму Гомельшчына ідзе ўперадзе па надоях малака і па іншых паказчыках.

Аб вялікім вытворчым уздыме ў сувязі з падрыхтоўкай да XXII з'езду КПСС расказвае дэпутат Вярхоўнага Савета БССР звеннявая калгаса «17 верасня» Столінскага раёна Любоў Патрубейка. Яе звяно ўзяло высокія абавязацельствы: вырасціць па 9 цэнтнераў ільновалакна, па 7 цэнтнераў ільнасемя, па 1000 цэнтнераў зялёнай масы кукурузы з кожнага гектара.

Справы ў звяне ідуць добра. Упершыню сёлета там прымянілі хімічную праполку ільну. Выдатна справіўся з гэтым новаўвядзеннем механізатар Сцяпан Трухановіч. Увесь устак ільну на плошчы 5 гектараў пасля хімічнай апрацоўкі

чысты, без пустазелля. Звяно ўсе намаганні накіравала на догляд пасеваў кукурузы. Праведзена апрацоўка міжрадкоўяў, прарыўка і праполка. Люба Патрубейка разам з усімі калгаснікамі рыхтуе выдатны падарунак з'езду партыі.

Сацыялістычнае саборніцтва ў гонар XXII з'езду КПСС штодзённа вылучае сотні і тысячы энтузіястаў. У іх радак няма жанчын. Але ёсць у нас яшчэ і такія калгасніцы, якія менш за ўсё думаюць аб калгасных справах.

Галіна Цюніна з калгаса «Савецкая Беларусь» Мінскага раёна працавала даяркай. Як толькі яна пабудавала сабе новы дом — перастала выходзіць на работу, быццам бы ферма далёка ад дома. Ёй прапанавалі пайсці на палявыя работы, але і ад гэтага Цюніна адмовілася. Ёй больш па душы аказаліся «лёгка» заробкі: кватаранты плацяць нямала, і яна гэтым карыстаецца. Сваю былую славу сумленнай калгасніцы Цюніна прамыяла на лёгкую нажыву. Няхай такіх фактаў і няма, але з імі наша грамадскасць павінна весці барацьбу.

Лёс ураджаю вырашаецца зараз на полі. Намаганнямі калгаснікаў і калгасніц, работнікаў саўгасаў і спецыялістаў сельскай гаспадаркі ў рэспубліцы вырошчваецца добры ўраджай. Мы маем усе магчымасці хутка і без страт убраць яго. Дзяржава забяспечыла сельскую гаспадарку навішымі машынамі — на палях працуе каля 6 тыс. механізаваных брыгад і звенняў (амаль у два разы больш, чым летась), падрыхтаваны выдатныя кадры механізатараў — каля 10 тыс. трактарыстаў водзяць машыны на павышаных скорасцях. Справа зараз у правільнай арганізацыі працы.

«Летні дзень год корміць», — гаворыць народная прыказка. Хто не ведае, якім важным з'яўляецца, асабліва летам, удзел у грамадскай працы кожнай жанчыны. І тут нельга не сказаць пра неабходнасць адкрыцця дзіцячых устаноў у калгасах і саўгасах. «У нашым саўгасе «Нісімкавічы» Чачэрскага раёна, — піша ў рэдакцыю Е. Балотнікаў, — многія жанчыны не выходзяць на работу толькі таму, што ім няма на каго пакінуць дзяцей. Дзіцячых ясляў саўгас не мае».

А вось што адказаў на гэтую скаргу Чачэрскага райвыканком (старшыня таварыш А. Л. Жыльскі): «Указаныя ў пісьме факты сапраўды маюць месца. Аблтрэст саўгасаў дзіцячых ясляў не планаваў у саўгасе «Нісімкавічы» і грошай на будаўніцтва іх не адпускаў». Гэты адказ — яўная адпіска. Нельга сядзець, склаўшы рукі, і чакаць, калі дзяржава пабудуе дзіцячыя ўстановы. Трэба самім знайсці сродкі і адкрыць хоць бы сезонныя дзіцячыя яслі і сады.

Там, дзе па-сапраўднаму думаюць пра маці і дзяцей, справы абстаюць значна лепш.

У калгасе імя Суворова Сіроцінскага раёна многія жанчыны не выходзілі на работу. Але як толькі калгас арганізаваў дзіцячы сад, становішча рэзка змянілася. Толькі ў першай паляводчай брыгадзе на работу пачалі выходзіць яшчэ 20 калгасніц. Калгас паклапаціўся пра тое, каб дзеці адчувалі сябе тут добра. Дзіцячы сад размешчан у новым будынку, добра абсталяваны, шмат цацак, працуюць клапатлівыя выхавальніцы і няні. Дзеці знаходзяцца на поўным забеспячэнні калгаса.

Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў, выступаючы на нарадзе перадавікоў сельскай гаспадаркі ў Цалінным краі, гаварыў, што яслі і дзіцячыя сады неабходна будаваць у першую чаргу. Гэтае ўказанне павінны ўлічыць і кіраўнікі нашых калгасаў і саўгасаў.

Працаўнікі сяла рэспублікі поўныя сіл і рашучасці змагацца за стварэнне багацця прадуктаў харчавання для насельніцтва, каб хутчэй дагнаць і перагнаць па вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў на душу насельніцтва самыя высокаразвітыя капіталістычныя краіны, у тым ліку і Злучаныя Штаты Амерыкі.

Жанчыны Беларусі! Прыкладзём усе сілы да таго, каб 1961 год — трэці год сямігодкі — стаў годам вялікага ўздыму сельскай гаспадаркі рэспублікі. Будзем працаваць сёння лепш, чым учора, даражыць сваім словам! Новымі працоўнымі падарункамі сустрэнем XXII з'езд нашай роднай Камуністычнай партыі.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦЦАЦЬ СЁМЫ

№ 7

ЛІПЕНЬ 1961

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
имени
В. И. ЛЕНИНА
1961 г.

18567

Добрымі поспехамі сустракае XXII з'езд КПСС ударніца камуністычнай працы зацяжчыца мінскай абутковай фабрыкі
імя М. І. Калініна камсамолка Зінаіда Акуліч.

Фота П. Нікіціна.

Вялікая дружба звязвае гэтых дзвюх жанчын — Раісу Якаўлеўну Казлову і Алену Данілаўну Панькову. Абедзве яны электразваршчыцы, абедзве ўдастоены высокага звання Героя Сацыялістычнай Працы. Перадавыя работніцы горада часта сустракаюцца, абменьваюцца вопытам работы.
На здымку: Р. Я. Казлова (справа) у гасцях у А. Д. Паньковай.

Фота Ч. Мезіна.

МАЛОДШАЯ ДАЧКА

— РАІСКА! Адкуль ты ўзялася ў такі позні час! — адчыніўшы дзверы, здзівіўся Мікалай, муж сястры.
— Хіба не ведаеш — з Гомеля, вядома, — усміхнулася Рая.

— Так, але ж...

— Ды ты лепш да стала запрашай, — рассмяялася гасця, — і пазнаёмся спачатку: Алена Панькова, мая сяброўка, таксама электразваршчыца, — адрэкамендавала Рая старэйшую за сябе жанчыну і, каб не інтрыгаваць больш сваяка, растлумачыла: — На сваё жаночае свята прыехалі да вас, у Маскву.

— Праўда! Дык гэта ж здорава, Раіска! — радасна ўсклікнуў Мікалай. — Падумай толькі, а Клавачка і ведаць нічога не ведае пра сваю маленькую сястру. Ну! Усё яшчэ маленькай цябе лічыць...

— А дзе ж яна, вялікая мая!

— На канцэрце. Аленчын дзіцячы сад запрасіў. Дачка наша, кажучы, задае там тон усяму канцэрту. Вось і маці паглядзець рашыла.

Там, на канцэрце Аленчынага дзіцячага сада, і сустрэліся сёстры. Клава ўсё надзівіцца не магла такой нечаканасці. А потым позна-позна сядзелі яны, забраўшыся на канапу з нагамі. Мікалай ужо і Леначку паклаў спаць і са стала прыбраў. Алена Данілаўна Панькова ўсе тэлевізійныя перадачы прагледзела. А яны быццам нічога не заўважаюць, усё гавораць, успамінаюць, час ад часу ціха смяюцца.

— Рая, табе часам не хочацца ў Рузаеўку!

— Хіба толькі зрэдку, да мамы.

— Што яна табе піша!

— Ды так, як звычайна. Больш пра Віктара, пра яго дзяцей. Унукаў любіць мама. Калі-нікалі пра мой замуж загаворвае, відаць, трывожыцца, што я не спяшаюся з гэтым.

— А памятаеш, як яна, бывала, выганяла нас з Інсаркі і ўсё прыгаворвала: «Ідзіце хоць падсілкуйцеся, верхаводкі».

— Мяне ж яна часта палохала пры гэтым, што калі буду так ныраць і па гадзіне плаваць, зусім не вырасту, — успамінае Рая.

2 Эх, хто не перажыў гэтую непаўторную, незабыўную пару маленства, хто не любіць яе ўспамінаць. Праўда, у Раісы

Казловай дзяцінства выдалася вельмі кароткім. І ўспаміны яе таму не доўгія. Рузаеўка — чыгуначны вузел у Мардоўскай АССР. Мелкаводная рэчка Інсарка са сваёй плацінай. Вялікая сям'я. У Казловых было сямёра дзяцей. Бацька — Якаў Міхайлавіч — падоўгу дома не затрымліваўся. Ён працаваў правадніком і больш за ўсё «бавіў час» у раз'ездах. І ўсе клопаты аб дзецях падалі на маці — Аляксандру Дзмітраўну, якая, апрача таго, працавала прыбіральшчыцай на чыгунцы.

А клопатаў хапала. Казловы імкнуліся ўсім дзецям даць адукацыю. Барыс, старэйшы сын, вельмі хацеў афіцэрам стаць і потым стаў ім. Дачка Клава інстытут скончыла, хімік. Мікалай сярэдняю школу канчаў і таксама марыў аб далейшай вучобе. Але вайна абарвала мары: загінуў на фронце ў 41-м. Перад самай вайной памёр бацька. Памёрла і дачка адна. Бедная маці, як яна вынесла ўсё гэта, як яшчэ здолела вучыць Ніну з Віктарам!

Праўда, хутка пачала дапамагаць Раіска. Хударлявая, маленькага росту дзяўчынка, зусім як бацька, — белагаловая і сінявокая, як маці, была малодшая ў сям'і. І дзяцінства яе якраз з вайной супала. Сёмы клас толькі закончыла. Таксама нядрэнна вучылася. І, пэўна ж, былі і ў яе свае мары, лёгка, высокія і светлыя, як нябесныя воблачкі ў сонечны дзень. Але трэба было дапамагаць маці, не зрываць жа Ніну з тэхнікума. І Рая не пайшла ў восьмы. Не паспявала яна дастаўляць вугаль, каб хоць крыху прапаліць у хаце. А хутка працаваць пайшла.

Было ёй тады пятнаццаць. Наступныя пяць у трыкатнай арцелі працавала. А потым паехала ў Гомель, проста так, пагасціць летам да цёткі. Ды і засталася тут. Пачула, што на «Гомсельмашы» набіраюць рабочых, рыхтуюцца асвойваць нейкую новую машыну. А маленькая Рая даўно марыла аб вялікім заводзе. Вось і ўладкавалася на яго вучаніцай-электразваршчыцай спачатку.

Як рэчка Інсарка са сваёй плацінай, запамятаўся дзяўчыне і той першы ў жыцці электразварачны ўчастак. І Рыгор Рыгоравіч Амірумаў, начальнік змены гэтага ўчастка, захаваўся ў памяці, як першая школьная настаўніца. Чулы, шчыры, па-бацькоўску клапацілі, ён вучыў дзяўчыну не толькі элек-

тразварачнай справе, але і жыццёвай мудрасці. А праз які месяц даверыў ёй і электразварачны апарат і шматлікія дэталі для новай у той час ільнотрапальнай машыны.

На заводзе было яшчэ мала жанчын электразваршчыц. Удзвюх з Лідай Ласіца, дарэчы сказаць, колішняй вучаніцай Алены Данілаўны Паньковай, працавала Рая Казлова спачатку на складзе гатовай прадукцыі, потым у пятым, затым у трэцім і, нарэшце, у другім зборачным цэху. Колькі машын прайшло праз яе рукі за гэтыя дзесяць год! Пачынала з ільнотрапальнай, а потым пайшлі і пайшлі — ільносусылка, зернесусылка, стогамятальнікі, прычэпы і, нарэшце, кукурузасіласаўборачныя камбайны розных канструкцый: «УКСК», «СК-2,6». Ды хіба ўсё ўспомніш. Каб усе тыя машыны, на якіх пахадзіла Рая сваім электродам, выстаўляў хто ў рад, калона атрымалася б, пэўна, ад Гомеля аж да самай Масквы.

І з кожнай з іх звязана нешта сваё, непайторнае, часам крышачку прыкрае, а больш — радаснае. Можна гучыць гэта і дзіўна неяк, але больш за ўсё радасці прыпадае на апошні камбайн «СК-2,6». Толькі асвойваць яго рыхтаваліся, а тут сакратар партарганізацыі Якаў Казлоў загаварыў з Раяй аб уступленні ў партыю.

— Падумаў, дачка. Рэкамендацыю я сам гатоў табе даць у любы час.

У цэху ўжо даўно прывыклі да таго, што парторг Раю Казлову называе дачкой не толькі таму, што яго імя і прозвішча супадаюць з бацькавымі, але і таму, што паважае яе як дачку. А яна і сама ўжо аб партыі думала, але неяк не адважвалася загаварыць аб гэтым. А цяпер... Словам, дзяўчына стала кандыдатам, а праз год і членам партыі. Праз які год-два камуністы цэха ўжо ў партбюро яе абралі. А камуністы вобласці хутка вылучылі Раісу сваім дэлегатам на XXIV з'езд Камуністычнай партыі Беларусі.

— Шчаслівай дарогі, цудадзейка наша, — пажадаў на развітанне Вікенцій Раманавіч Нарбутовіч, начальнік цэха.

— Ой, Вікенцій Раманавіч, ды мне неяк аж страшна, — прызналася Рая. — Хіба ж не было лепшых людзей за мяне.

— Дзівачка! А чым ты ў нас горшая, — усміхнуўся Якаў Казлоў. — Ты, дачка, і ёсць у нас самая лепшая.

— Ды я ж простая работніца, ці мне там дзяржаўныя справы вырашаць.

— Бачыў ты яе! — схмянуўся начальнік цэха. — А то я не быў такім жа простым рабочым. Цябе ж тады і на свеце, мусіць, не было, а я вось гэтымі рукамі будаваў твой завод. Памятай, Раіса, прасты рабочы ў нас — ён жа і гаспадар.

— Ды не забывай, што на электразварачным без цябе даўдзецца нам крута, — уставіла сваё слова электразваршчыца Аня Маханнікава, былая Раісіна вучаніца. — Вяртайся хутчэй.

І яна вярнулася. Вярнулася членам Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі. І зноў з яе кабіны ўзнямаецца, як ранішні туман над Інсаркай, лёгкі шызы дымок. Працуе дзяўчына. Чарговую партыю дэталей для таго ж камбайна «СК-2,6» варыць. Спяшаецца сама, падганяе падсобнікаў, каб хутчэй падвозілі дэталі і забіралі звараныя, а то ўжо з-за дэталей з кабіны не вылезеш. Зайздросціла спачатку Пятру Селькіну, калі яго калектыў першы пачаў спаборнічаць за права брыгадай камуністычнай працы называцца.

— Узялі б мы цябе, Рая, — жартаваў Пётр, — каб ты слесарам была.

— А то я без вас не абыдуся, — крышку злавалася электразваршчыца.

І абышлася. За званне ўдарніцы камуністычнай працы хутка стала змагацца і яна.

...Шмат чаго перадумала, шмат чаго ўспомніла Раіса, едучы ў Маскву. Клаве ўсяго зараз і не раскажаш. Ды яна, відаць, і сама разумее перажыванні малодшай сястры і таму зводзіць гутарку больш на дзяцінства, на жыццё родных.

Позна вярнуліся з гасцей тады Раіса з Аленай Данілаўнай. І не паспелі яшчэ прачнуцца, як зазваніў тэлефон у нумары.

— Раіска, родная мая! Віншую цябе, сястрычка, — радасна крычала ў трубку Клава. — Ты чуеш мяне! І Алену Данілаўну і вашу Нікандраўну, пра якую вы столькі казалі ўчора, віншук, віншую.

— Пачакай, Клава, крышку пачакай, — перапыніла яе Рая, — давай спакойней, а то я ўжо думала, што здарылася якое няшчасце.

— Я і сама так падумала, калі Мікалай з газетамі прыбег у пакой. Адчыніў дзверы і крычыць: «Клава, Клашка, ды ці ведаеш ты, што...» Што-небудзь здарылася, пытаюся. А ён тычае пальцам у газету і не сунімаецца: «Глядзі — Раісе нашай Героя прысвоілі...»

— Што! Ало-ало...

— Званне Героя Сацыялістычнай Працы з уручэннем ордэ-

на Леніна і залатога медаля «Сerp і молат», — выразна прачытала ў трубку сястра, — усім траім вам прысвоілі. Цяпер зразумела! Віншую і са святам.

Так, у той дзень для траіх гамельчанак было свята ўдвайне. Прыём у Крамлі, кветкі, віншаванні і такія высокія ўзнагароды.

— Клава, мілая Клаўка! Ніколі не забывайце мне гэтых радасных дзён. Ніколі! — гаварыла малодшая сястра перад ад'ездам з Масквы.

— Разумею, Раіска. Маці ж напішы, як толькі прыедзе у Гомель, — напамніла старэйшая, — бо прачытае газету і не паверыць, што гэта яе дачка. Пра ўсё напішы. Уяўляеш, як яна радавацца будзе. А то ж усё турбуецца, папракае сябе, што працаваць ты рана пайшла, што недавучыла цябе. Мабыць, кажа, не надта і вырасла яна ў нас таму. А ты, бач, як вырасла.

Так. Вырасла. Але турботам матчыным няма канца. Учула Аляксандра Дзмітраўна пра дачку і, не звязаўчы на старасць, прыехала ў Гомель паглядзець на яе, герайню. На нава-селле якраз трапіла: Раіса атрымала кватэру ў новым заводскім доме. Задаволена маці: дачка яе добра жыве, працаваць стараецца яшчэ лепш, людзі яе паважаюць. І ўсё ж часам па-мацярынску турбуецца яна за малодшую. Бывала, чакае яе, а тая заскочыць дадому на хвіліну і зноў пабегла.

А дачцы сапраўды спраў хапае. То яна асвойвала электразварку ў асяроддзі вуглекіслага газу, то навучалася потым гэтаму метадзе сябровак сваіх. Нездарма ж, кажа, прысвоілі мне званне ўдарніцы камуністычнай працы, трэба не толькі самой добра працаваць, а і слабейшых вучыць гэтаму. Дарэчы сказаць, вучняў сваіх і сама Раіса пералічыць ужо не можа.

Да позняга вечара паглядае маці ў акно, чакае. А як паедзе дачка на Пленум ЦК КПБ у Мінск, некалькі дзён і чакаць няма каго.

— Не, дачушка, паеду я да Віктара ў Рузаеўку, — загаварыла неяк маці. — Табе тут і без мяне сумаваць некалі. Шануюць цябе людзі. Цані іх давер'е і павагу. Ды што мне табе казаць. У працы, бачу, ты шчасце сваё знайшла. Я за цябе цяпер спакойная.

...У апошні раз я сустрэлася з Раяй у яе. Маці паехала ўжо. Быў выхадны дзень. Раіса толькі з пляжа вярнулася, адпачыўшая, загарэлая. Вочы быццам сінё неба ўвабралі — чыстыя, прыветлівыя, добрыя. І зноў яна расказвала пра Маскву, адкуль толькі што вярнулася. Была на сёмым Пленуме ВЦСПС. Уражанняў шмат. Зноў сустрэлася там з перздавікамі вытворчасці. Гутарыла з імі пра асабісты падарункі XXII партыйнаму з'езду і рашыла да дня адкрыцця яго завяршыць заданне 1962-га, чацвёртага года сямігодкі.

А. ЗАХАРЭНКА

На гэтым здымку вы бачыце маладую будаўніцу Мінска. Што яна рабіла сёння, учора, тыдзень, год таму назад? Буда-вала. Цягліна за цяглінай клалася ў сцены, рос паверх за паверхам, дом за домам. І ў кожнай радасці навасельцаў нябачна прысутнічала яна, рознарабочая Алена Клімовіч. Чалавек непрыкметнай прафесіі, яна палюбіла сваю справу і добра ведае яе. Дзяўчына выконвае не толькі падсобныя работы, яна настойліва вывучае машыны, якія працуюць на будоўлі, і жыва цікавіцца выкананнем графіка работ. Нямала часу забірае і грамадская работа. Вось ужо некалькі год Алена — дэпутат Мінскага гарадскога Савета. Яна заўсёды імкнецца зрабіць людзям нешта добрае.

Фота П. Нікіціна.

ДЗЯЎЧЫНА

МУЖ Марылі Іванаўны Рыжковай загинуў на фронце ў Айчынную вайну. Удава многа працавала, каб пракарміць, узгадаваць сваіх дзяцей. Падрасталі яны, вучыліся, працавалі. А калі падраслі ды закончылі школу ў калгасе, двое дзяцей пакінулі родную хату, паехалі ў Данбас на работу. Гэта не вельмі падабалася Марылі Іванаўне, адгаворвала яна сваіх дзяцей ехаць туды.

— Там жа што? Там жа толькі вугаль. Уся зямля з вугалю, — разважала жанчына. — А ў нас? Во садок каля хаты. Во зеляніна якая. Во Дняпро за вёскаю. Любата!..

А сын Алесь на ўсе гэтыя довады ўпарта адказваў:

— А вугаль што? Вугаль — чорнае золата! Гэтае золата едзе здабываць. Яго многа дзяржаве трэба.

Так і не ўгаварыла яна дачкі і сына. Паехалі.

А тым часам закончыла ў роднай вёсцы школу і дачка Надзя. І яна ўсё часцей пачала чытаць мацеры тыя заветкі, артыкулы ў газетах, у якіх паказвалася героіка працы на цаліне, на новых будоўлях Урала.

«І гэта хоча ўцячы», — думала маці, злавалася.

— Дзіва дый годзе! Што ж гэта робіцца? Што ж гэта за дзеці цяперашнія? Гадуў іх, а выраслі — разляцеліся з роднага гнязда.

«Крыўдна ёй. Шкада старую» — думала Надзя.

— Дык я ж нікуды не еду. Чаго занудзілася, завойкала, мама?

«Гэта добрая. Гэта сардэчная ў мяне. Не пакіне».

Пачала дзяўчына на ферме працаваць. Карміла кароў, паіла іх, даіла.

«Ну, што гэта за работа? Ніякай рамантыкі», — думала маладая дзярка.

Працавала, старалася. І чым больш улягала яна ў работу, тым веселейшаю ды лягчэйшаю становілася тая работа. Заўважылі, аданілі шчырую працу дзяўчыны ў калгасе.

— На Рыжкову Надзю раўняйся, даяркі! — заклікалі загалоўкі ў калгаснай насценнай газеце.

— Рыжкова Надзя на буксір бярэ адстаючых! — абвешчаў «баявы лісток» на ферме.

«От яшчэ! Прыдумаюць!» А ўсё-такі прыемна было на сэрцы ў маладой даяркі. «Заўважылі, аданілі».

І добра ўбачыла, адчула тую рамантыку, героіку працы, да чаго так моцна рвалася яе маладое сэрца.

«Дык вунь яно што! І ў хляве, каля кароў можна вялікую карысць прынесці Радзіме».

І гэта простая, ясная думка заўсёды радавала, натхняла Рыжкову Надзю на добрую працу. Шэсць гадоў даглядае, доіць кароў. Аж да сёлетняй вясны сваімі ўмелымі рукамі, спрытнымі пальцамі надойвала бітоны, цыстэрны малака. А нялёгая была гэта работа. Расказвае пра гэта дзяўчына, а пасля пытаецца:

Надзeya Рыжкова.

3 „КАМІНТЭРНА“

— Ведаеце каму павінны даяркі нашы падзякаваць? Ад шчырага сэрца падзякаваць.

— А каму? За што?

А яна, спрытная, прыгожая, лагодная ўсміхаецца, ад радасці шчокі ружавеюць.

— Мікіту Сяргеевічу Хрушчову павінны даяркі падзякаваць, — гаворыць дзяўчына. — Гэта ён, таварыш Хрушчоў, на студзеньскім Пленуме пакрытыкаваў тых работнікаў, якія даільных апаратаў не выпускалі. Правільна пакрытыкаваў. Дапамагло. Цяпер цэлы статак — дваццаць кароў — умелай машынай выдойваю. Добра, лёгка, хутка.

І падумала, дадала:

— Гэтую добрую, умелую машыну трэба зразумець, палюбіць яе трэба. А як жа? Зразумееш, палюбіш ты яе, дык яна хоць і не жывая, жалеза, а добра адчуе тваю руку, зробіцца слухмянай у тваіх руках, у рабоце табе добра дапаможа.

Правільна, разумна сказана.

Ішла, паказвала сваіх кароў, а яны, сытыя, чыстыя, рослыя кастрамічкі, сакавітую канюшыну хрумталі, да дбайлай гаспадыні галовы паварочвалі. Гладзіла яна іх, ласкавыя словы гаварыла.

— Яны разумеюць мяне. Праўда. Кожнае маё слова разумее вось гэта «Дабавачка», — гладзіла па шыі мажную карову. — Прыгажуня ты мая. Па 18 кілаграмаў малака ў суткі дае. Еж, мая добрая.

А яна і сапраўды нібыта зразумела сваю гаспадыню, уткнула пысу ў ка-

нюшыну, яшчэ з большай ахвотай пачала есці.

А тым часам Рыжкова ўжо да другой каровы падыходзіла, пра звычкі і норавы яе расказвала.

— Ну, што натапырыла касматае вуха? Ах, пястуня-капрызуля! А я табе вось падкіну канюшыны. Ну, што? Смачней? А як жа: смачней. Еж, «Сарока», акругляйся таўстуха. І гэта ж дае па 18—20 кілаграмаў малака ў суткі. А такіх многа ў нас.

Ішла, паказвала кожную карову ў статку, і для кожнай ласкавае слова, асобую, адметную характарыстыку знаходзіла. І было цікава паслухаць дзяўчыну, калі яна пра рацыёны загаварыла, пра тыя разумныя правілы кармлення, утрымання статка на ферме.

«Галава! Гэта ўжо не проста звычайная даярка, а добры знаўца свае справы, навукай і шматгадовай практыкай узброена даярка».

А яна нібыта ўгадала маю думку, запыталася:

— А ведаеце, колькі я ўсялякіх брашур, кніг прачытала? Во такую ахапку! — развяла рукамі. — А як жа вы думалі? Трэба працаваць і вучыцца.

— Цяжкавата? — пытаюся.

— Не! Не вельмі, — паправілася дзяўчына. — А чаму? А таму, што звиклася, зраднілася з работай на ферме. Прыйду сюды раненька, а мае

каровы пачуюць мае крокі, абрадуецца, весела зарыкаюць: му-у-у! Паварочвайся, Рыжкова. Кармі, паі нас, а то малака не дадзім...

Добрай усмешкай усміхаецца, а ў разумных вачах хітрынка.

— Зразумела, каровы так мне не гавораць, не могуць гаварыць яны, але я іх і без слоў добра разумею. А гэта галоўнае. Яны, каровы, слухаюцца, лашчацца да мяне. Любата! Радасна на сэрцы. Вось так і круціцца ўсё калясом ад відна да цямна на ферме.

«Вось як усё лёгка, складна, спрытна, калі чалавек замілаваўся сваёй работай, прафесіяй».

Правільная думка. Аднак было б няправільна думаць, што так лёгка «ўсё калясом ад відна да цямна круціцца на ферме» ў Рыжковай. А ўявіце тыя бяссонныя ночы, калі ёй даводзілася не выходзіць з кароўніка, сачыўшы за ацёламі, прымаючы з-пад кароў цялятак. І толькі старая маці ведае, як дачка ўздыхала ды крадком слёзы выцірала, калі ў канцы мая каровы раптам пачалі даваць меней малака. Прыходзіла тады Надзя дамжоў з фермы апоўначы, садзілася стомленая за стол вячэраць, а тая вячэра не лезла ёй у рот.

— Вячэрай, Надзя. Чаго занудзілася?

— Мала надаілася, дык і занудзілася, — адказвала дачка мацеры.

— А бацюхны! Здурнела ты ці што? Ці табе ж больш, як усім, трэба? — дапытвалася маці і таксама ўздыхала. — Высахнеш ты ў тым хля-

ве — ніхто не падзякуе, ніхто замуж не возьме. Цябе ж і хлопцы не ба- чаць — у хляве ты.

— От яшчэ! — злавалася дачка. — Выказалася! Прыдумала! А ці паду- мала ты, якое абавязацельства я ўзя- ла? Мне ж 3200 кілаграмаў малака трэба надаць сёлета. Чула? Ведаеш?

Маці, зразумела, пра гэта ўжо чула. Чула яна і пра тое, што сабор- нічае Надзя з лепшай даяркай Яўге- ніяй Вейберг.

— Ну, а ў яе, у гэтай Яўгені, як? Абганяе цябе? — затрывожылася ста- рая. — Можна, ёй лепшыя кармы даюць? Можна, яна да брыгадзіра, да гэ- тага Белавусава хітранька пад'ехала?

— От яшчэ! — зноў не сцяпела дачка. — Пад'едзеш да іх! Пераспелае жыта даюць. Вышугала яно, як чарот, а каровам радасці мала. Неспажыў- ныя буйныя сцябліны жыта. Саломе! «Не дасць яна супакою кіраўнікам. Даможца свайго мая Надзейка».

І маці не памылілася ў сваіх дум- ках.

У праўленне калгаса прыйшла Рыж- кова.

— Канюшыну бачылі на полі?

— Бачылі, — адказваюць ёй у праўленні. — Добрая канюшына расце. Ажно ў сэрца кальнуў той спа- койны адказ. Злосна бліснулі вочы ў даяркі.

— Канюшына расце, а надоі не ра- стуць! А чаму гэта так?

— А як трэба? Што рабіць? — зноў пытаюцца спакойна.

Пачырванела ад злосці дзяўчына.

— Саломе! Душым кароў! Каню- шыну трэба касіць. Там другі ўкос вырасце — зноў каровам.

«Ох, стрэмка!»

Але згадзіліся кіраўнікі з Рыжко- вай. Пачалі ў калгасе тую канюшыну касіць ды каровам даваць. Адразу яны прыбавілі малака. Абрадавалася даярка: удоі растуць.

«Стрымаю слова. Выканаю сваё абавязацельства».

І гэта думка ўздымала, несла дзяў- чыну, нібыта на крылах, лёгка несла ў новы дзень, у вялікую радасць пра- цы. Бывае выдасца вольная часіна на ферме і ідзе Рыжкова на тыя па- леткі, дзе канюшына бушуе, дзе густы і працяглы шлох жыта, кукурузы, дзе бульбу акучваюць, буракі вырошч- ваюць дружныя калгасныя звенні.

«Працуйце, старайцеся, даражэнь- кія! Многа трэба кармоў: на стойла- вым утрыманні наш дойны статак».

Думы, думы!..

Многа зроблена, многа зрабіць яшчэ трэба. Ой, многа! Да дваццаць другога з'езду роднай Камуністычнай партыі трэба ж і ёй, Рыжковай Надзі, прыйсці з вялікімі дасягненнямі, пара- даваць Радзіму высокімі надоямі малака.

І яна прыйдзе! І яна парадзе народ вялікімі здабыткамі самаадданай, пат- хнёнай працы.

Угінаюцца, злёгка пакрэктаваюць грузавікі пад цяжарам малочных біто- наў. Ідзе тое малако ў горад, на мас- лазавод. І хто будзе есці тое масла, піць тое малако, — не забудзьце ска- заць добрае, сардэчнае слова падзякі і маладой даярцы Рыжковай Надзеі з праслаўленага «Камінтэрна».

Магілёўскі раён.

Брэст... Святыя для кожнага савецкага чалавека каменні крэпасці, дзе два дзесяцігоддзі назад быў здзейснен неўміручы подзвіг, які стаў легендарным. Радзіма ніколі не забывае подзвігаў сваіх сыноў. Словы «абаронца Брэсцкай крэпасці» сталі сінонімам слова «герой», а самі ўдзельнікі гэтых падзей зрабіліся сапраўднымі любіміцамі народа. На здымку: фрагмент карціны заслужанага дзеяча мастацтваў Я. А. Зайцава «Абарона Брэсцкай крэпасці».

Адна з першых

Зала рукапляскала... Рукапляска- ла тым, з чымі імёнамі сёння ўпер- шыню сталі побач ганаровыя словы — «ударнік камуністычнай працы».

Бываюць мінуты, калі чалавек раптам, адразу асэнсоўвае пройдзены шлях і неяк асабліва, быццам з боку, бачыць сваё жыццё.

... Гэта было дванаццаць гадоў на- зад. Лёс выпадкова закінуў Антаніну Сямёнаўну Рашотнікаву на Брэстчы- ну. Яна прыехала з роднай Пензы ў Высокае. З таго часу жыццё Антані- ны Сямёнаўны неразрыўна звязана з Высокаўскім маслассырзаводам. Дзе- сяць гадоў дзень у дзень прыходзіць яна сюды, каб рабіць вялікую і пат- рэбную для людзей справу. Спачат- ку — рабочая, потым — памочнік майстра ў маслацэху.

— Для мяне, — гаворыць Анта- ніна Сямёнаўна, — завод стаў род- ным.

... Прасторнае светлае памяшканне. Надзвычайнай чысцінёй пабліскае апаратура. Каля яе — жанчына ў бя- люткім халаце. Спрытныя, хуткія ру- хі, уважлівы погляд... Тут нельга ма- рудзіць, трэба быць заўсёды ўважлі- вай. Вось густым, гарачым струме- нем сцякае з сепаратара масла. Не- калькі мінут — і бачок напаўняецца да краёў. Неабходна хутчэй праве- рыць працэнт вільгаці ў ім. Упусціш момант — і масла выйдзе з ахала- джальніка з павышанай вільготнасцю. А гэта значыць — паніжэнне гатун-

ковасці. Кожную няўдачу ў рабоце Рашотнікава глыбока перажывае. Магчыма, выяўляецца неспакойная натура, а хутчэй іншае: звычка ўсё рабіць добра.

Антаніну Сямёнаўну на заводзе паважаюць не толькі за сумленную і самаадданую працу, але і за чулыя, уважлівыя адносіны да людзей. Да яе ідуць за дапамогай, за парадай, да слоў яе прыслухоўваюцца. Ідуць яшчэ і таму, што Рашотнікава — дэпутат гарадскога Савета.

Вось ужо чацвёрты год на раённай Дошцы гонару сярод партрэтаў леп- шых людзей раёна вісіць і партрэт камуністкі Рашотнікавай. Некалькі гадоў Высокаўскі маслассырзавод тры- мае пераходны Чырвоны сцяг рай- выканкома. А першыinstvo на заводзе амаль нязменна застаецца за цэхам па вытворчасці масла. Добра ідуць справы ў цэху і зараз.

... Зала рукапляскала, слухала тых, хто сваёй працай паклаў пачатак слаўнай плеядзе людзей, якія наблі- жаюць светлае камуністычнае заўт- ра. А адна з іх моцна сціскала ў ру- ках маленькую карычневую кніжач- ку, у якой было напісана: «...За камуністычныя адносіны да працы і беззаганныя паводзіны ў грамадстве Антаніне Сямёнаўне Рашотнікавай прысвоена ганаровае званне ўдарніцы камуністычнай працы».

Ж. КУБЕКАВА

Далюшка Лімонна

Аляксандра УС

А п а в я д а н н е

Малюнкi Р. Кудрэвіч

матчыных слёз пырснулі яму на шчаку. А мо' гэта толькі здалася? І Томі рукавом кашулі змахнуў буйныя кроплі поту з ілба.

Бацька абняў хлопчыка за плечы, і яны пайшлі дадому. Раскідаўшы рукі ад страшэннай спякоты і болю, з пабялелымі вуснамі Джэні ляжала нерухома. Убачыўшы мужа, яна раптам схамянулася, твар яе перакасіўся ад болю, і яна ледзь чутна спытала:

— Джон, што здарылася?

Томі заўважыў, бацька неяк натуральна ўсміхнуўся і пачаў запэўняць маці, што ўсё добра. Ён толькі зайшоў на хвілінку яе правесіць, мо' што трэба.

— Дзякуй, — сказала Джэні. — Ты ўсё такі ж мілы, уважлівы да мяне, як і раней.

Бацька і цяпер усміхнуўся і, адчыніўшы дзверцы шафы ў сцяне, пачаў прыглядацца, чым бы пачаставаць жонку.

Джэні насцярожана сачыла за мужам. Ёй было і прыемна і радасна, што Джон такі чулы, такі сардэчны і цяпер, калі яе зламала хвароба. Але ж ці варта было адпрошвацца з работы з-за яе. Джон, як бы зразумеўшы думкі жонкі, хуценька паставіў на тумбачцы ля ложка

два кубачкі, бутэлку кефіру, паклаў дзве маленькія падрумяненыя хрусткія булчкі і сказаў:

— Сілкуйцеся, а я пабягу.

Джон думаў, што гэтым «пабягу» ён супакоіць жонку, і хутка выйшаў з пакоя. Не, яна не павінна нічога ведаць. Сёння яго выклікаў майстар і сказаў, што паслугі Джона яму больш не патрэбны. Не верачы сваім вушам, Джон спытаў: «Як, вы ж самі ставілі мяне ў прыклад рабочым. Казалі, што мае вырабы лепшыя за іншыя». І ў тое ж імгненне Джон успомніў, што днямі паставіў свой подпіс пад спісам прыхільнікаў міру, якія патрабавалі ад свайго ўрада спыніць гонку ўзбраенняў. Джон схамянуўся, хацеў нешта сказаць, але, зірнуўшы на майстра, заўважыў, што той заняўся праглядам нейкай паперы і на яго, Джона, не звяртае ніякай увагі, даючы зразумець, што ўсё скончана. Рашэнне канчатковае і размаўляць больш няма аб чым.

— У мяне жонка цяжка хварэе, — вымавіў Джон. Хацеў сказаць і пра дзесяцігадовага сына, але на сталае забрынкаў тэлефон. Майстар узяў трубку, адкінуўся ў крэсле і пачаў з кімсьці весці размову аб сустрэчы пасля работы на дачы. Джон хацеў дачакацца канца размовы, але

ТОМІ так налаўчыўся высока запускаць папярковых галубоў, што яму зайздросцілі ўсе хлопчыкі іхняга двара. Вось і цяпер ён не без поспеху дэманстраваў сваё майстэрства. Імкліва сарваўшыся з месца, прабягаў некалькі крокаў, высока падскокваў і, адвёўшы назад левую руку, дужым узмахам закідваў галуба. Дзеці, узняўшы ўгару галовы, навыверадкі беглі да месца падсідкі белай паперкі.

— Э... — гаварыў хударлявы бялявы хлапчук, — голуб так высока ляціць таму, што Томі кідае яго левай рукой.

І тут усе пачыналі спрабаваць сваё ўмельства левай рукой. Томі вельмі захапіўся гульнёй і не зважаў нават на тое, што спацеў, паркалёвая кашуля прыліпла да цела. Ён не адразу пачуў, што яго клікае бацька. Томі не звярнуў увагі, што сёння бацька раней звычайнага вярнуўся дахаты.

— Як маці? — спытаў бацька. І толькі цяпер Томі ўспомніў, што адпрасіўся ў яе пагуляць усяго на некалькі хвілін. А колькі іх прайшло з таго часу, ён не ведаў. Хлопчык адчуў, як усю яго істоту напоўніў жаль да хворай маці. Колькі часу яна ляжыць, бездапаможная.

Вось ужо каторы раз за апошнія дні пакліча яго да сябе і пяшчотна схудне-лай рукой гладзіць яго, свайго Томі. А сёння яму нават здалася, што кроплі

ўспомніў, што існуе ж на свеце яшчэ і прафсаюз, накіраваўся туды, а затым дадому...

Гэта была яго памылка, няўдалы крок, які ўстрыжваў жонку. Джэні не павінна ведаць, ёй нельга хвалявацца. Ён кожны дзень будзе, як і заўсёды, а шостаі гадзіне раніцы выходзіць з дому, каб яна не здагадалася аб няшчасці. Ён будзе хадзіць ад аднаго завода да другога, абыдзе ўвесь горад, ён знойдзе работу, ён павінен яе знайсці. Так думаў Джон, ідучы па набярэжнай. Але яго ўпэўненасць хутка змянялася трывогай, крок становіўся павольным, і неадчэпныя думкі маланкай праносіліся ў галаве.

...Яны з Джэні чакалі другога дзіцяці. Гэта абавязкова будзе дзяўчынка, думалася ім. Іх хлопчыку, іх Томі, так хочацца мець сястрычку. У дзяўчыны, безумоўна, будзе такі ж мяккі характар, як і ў яе маці, і валасы ў яе будуць таксама матчыны — светлыя, кучаравыя.

...Але прыйшло няшчасце. Яно заўсёды прыходзіць нечакана. Патрачаны ўсе сабраныя для аплаты за шпіталь грошы. Хто ж мог думаць, што хвароба так зацягнецца. Джэні ўжо не плача па дзіцяці, якое памёрла, не паспеўшы нарадзіцца на свет. З кожным днём яна адчувае сябе ўсё горш і горш. У твары яе не засталася ні крывінкі. Джон у яна нічога не гаворыць, але ён і сам бачыць, што жонка тае, як свечка.

...Цяжкія думкі Джона перапыняюць рабочыя, якія выходзяць з заводскай брамы і накіроўваюцца, хто да метро, хто да аўтобуса. Джон спяшаецца дадому. Трэба заняцца хатнімі справамі, а самае галоўнае — не выдаць сябе, не прагаварыцца. Цяжка хлусіць, ён ніколі не рабіў гэтага. А цяпер хлусіць: «Ведаеш, Джэні, атрымаю грошы і прывяду доктара. Кажуць, такі сумленны чалавек, надорага бярэ за візіт і сваю справу добра ведае. Табе стане лепш. А тады, тады мы ўсе разам абавязкова з'ездзім на ўзбярэжжа мора, а там так лёгка дыхаецца».

Джэні здзіўляе такая гаворка мужа, але яна маўчыць, прыглядаецца да яго. А раніцою, як заўсёды, Джон збіраецца «на работу», спяшаецца і выходзіць з пакоя. Усё нармальна, вось толькі перакус з сабой не ўзяў, напэўна, забыўся.

Джэні ўспамінае ўчарашнюю гутарку з мужам. А мо' і сапраўды ім параілі добрага доктара, яна паправіцца, і яны паедуць на ўзбярэжжа. Ёй нават здалося, што ў пакоі не так ужо душна. Позірк яе спыніўся на тварыку сына. Кім стане ён, як вырасце?

Лёгкая ўсмешка з'явілася на вуснах

жанчыны. Стома пачала сплюшчваць ёй вочы, і яна задрямала.

...Ужо колькі дзён Томі прыкмячае, што маці пагоршала. Ім чамусьці давалося памяняць кватэру, і цяпер яны жывуць у другім пакоі, у які з вуліцы трэба спускацца ўніз па лесвіцы, а не ўзбірацца наверх, як раней. А акно так высока ад падлогі, што ніяк да яго не дацягнешся. Томі страшэнна сумуе. Сябры ў школе, а ён даглядае маці. Падставіўшы табурэтку, хлопчык глядзіць на двор. Не спяшаючыся праходзяць людзі. Праўда, ён іх не бачыць, мільгаюць толькі ногі. Двор, у якім ён

зараз жыве, нагадвае яму калодзеж. І сапраўды ён падобны да глыбокага калодзежа, які калісьці хлопчык бачыў на ферме ў бабулі. Тут ніколі не бывае сонца. Наглядзеўшыся ў акно, Томі падыходзіць да маці. Губы яе ледзь прыкметна шавеляцца. Маці нешта яму гаворыць, але Томі не чуе. Хлопчык нахіляецца бліжэй да маці і толькі тады да яго даходзяць словы «дольку лімона». Ён разумее, што ў маці перасохла ў рота. Яна так даўно нічога не просіць, нічога не хоча. А лімона, ды і ці толькі лімона, няма ў доме. Томі разгублена пазірае на маці. І здаецца яму, што долька лімона можа і ёсць тое выратаванне, якое ёй патрэбна. Ён хуценька хапае сваю куртачку, на хаду нацягвае яе і выбягае з пакоя. Томі ведае,

што там, праз два кварталы, у прыгожым шкляным магазіне, на пакатых стэндах, роўнымі радочкамі выкладзены яркажоўтыя, як само сонца, лімоны і апельсіны. Ён і раней ужо не раз спыняўся каля гэтага магазіна, углядаючыся ў яго вітрыны. Томі не ішоў па вуліцы, а ляцеў, як на крылах. І яму здавалася, што ён чуе пах лімона. Падбегшы да магазіна, ён ірвануў за дзверы. Яны шырока расчыніліся. Пакупнікоў амаль не было. Пажылая жанчына міма яго пракаціла перад сабой, нахштальт дзіцячай, плеченую калясачку з дроту, у якой ляжалі лімоны і апельсіны. Томі азірнуўся і ўбачыў на высокім падмостку чарнявага мужчыну. Выпуклымі вачыма ён пільна сачыў за пакупнікамі. Позірк яго прыціснуў Томі да падлогі, хлопчык не мог крануцца з месца. А наглядчык з вышкі не спускаў з яго вачэй, аж пакуль Томі не зачыніў за сабой шкляныя дзверы.

Вярнуцца дадому без лімона Томі не мог. Яго дзіцячае сэрца разрываўся ад болю. Лёгкая куртачка не захоўвала ад холаду. Пахмурнае неба нізка павісла над камяніцамі. На скрыжаваннях вуліц мноства машын — бэжавых, чырвоных, жоўтых, сініх — выстраіліся ў некалькі радоў. Вадзіцелі пільна сачылі за светафорам. Мільгане зялёны агеньчык, машыны, як па камандзе, загудуць, зафыркаюць, ірвануцца з месца. Томі, не звяртаючы ні на што ўвагі, ішоў і ішоў наперад. Інстынктыўна, разам з натоўпам, спыняўся на скрыжаваннях, затым хуценька перабягаў вуліцу і крочыў далей. На рагу адной з вуліц хлопчык спыніўся і доўга стаяў у задуменні. Яго абганялі пешаходы, адзін пажылы чалавек штурхнуў у бок, але Томі гэтага як бы і не заўважаў. Цяжкія думкі апанавалі яго, запоўнілі ўсю дзіцячую істоту. І раптам нібы прачнуўшыся, хлопчык пасіналай ад холаду рукой выхапіў з кішэні куртачкі нейкую анучку і кінуўся ў гушчыню спыніўшыхся аўтамашын. Падбегшы да адной з іх, ён пачаў хуткімі рухамі з усяе сілы церці левай рукой кузаў машыны. Мільгануў зялёны агеньчык светафора, машыны загулі, рванулі наперад, хлопчык выскачыў на асфальт, не зводзячы вачэй з светафора. Праз хвіліну ён зноў з яшчэ большай сілай выціраў ад пылу кузаў машыны і голасна, каб яго пачулі, прасіў: «Сэр, злітуйцеся, мая мама памірае». Праз адчыненае акно машыны высунулася спешчаная рука немаладой жанчыны з плацінавымі пярсцёнкамі, і ў далонь хлопчыка ўпала некалькі цэнтаў. Томі пабег. На яго насаўвалася бліскучая машына, гатовая раздушыць малога. Ён кінуўся ўбок і застыў на месцы — міма яго шчыльнай калонай адна за другой поўным ходам прайшло некалькі машын.

Праз хвіліну, заціснуўшы ў левай руцэ некалькі цэнтаў, Томі падскокваючы нёсся ўжо да шклянога магазіна. Хлопчык купіў лімон, але маці ён ужо не спатрэбіўся...

Алена Тозік.

ДЗЯКУЙ ВАМ, САМУЙЛАЎНА

Юрый ПОЛЯК

на вырвалася з абдымкаў і кінулася з хаты.

— Ну, вось, — і жанчына цяжка апусцілася на ложак. — Ну, вось, — паўтарыла яна.

Каханне Аленкі і Уладзіміра Гадлеўскага пачалося яшчэ да таго, як пайшоў хлопец у армію. Нядаўна дэмабілізаваўся і вярнуўся ў родную вёску. Уладзімір хлопец сціплы, працавіты, якраз да пары Аленцы. Кажуць, разлука — лепшае выпрабаванне для кахання. Пэўна, праўда гэта. Засталіся яны вернымі першаму гарачаму пацую. Вось аб гэтым і думала цяпер маці.

— Будзь шчасліва, дачушка, — услых вырвалася ў яе, быццам яшчэ перад ёю стаяла Аленка.

На вяселлі ганаровым госцем была Марыя Шаўковіч — паважаны ўсімі чалавек і першая настаўніца ў працы Алены. Яна сядзела побач з нявестай. Першы тост Шаўковіч узняла за маладых.

— Вялікага шчасця вам, дарагія мае. — Яна абняла і моцна пацалавала сваю малодшую сяброўку. — Жывіце дружна...

Потым узнялі тост за маці Алены. Да Ганны Вікенцьеўны падышла Шаўковіч, абняла старую і расчулена прамовіла:

— Добрая дачка ў вас. Можце ёю ганарыцца.

— Жыў бы Рыгор...

— Не трэба, Вікенцьеўна, не трэба...

— Дзякую, Самуйлаўна. Вы шмат зрабілі для Аленкі.

Праўду сказала яна. Марыя Самуйлаўна сапраўды многа зрабіла для Алены. Калі Ганне Вікенцьеўне цяжка стала даглядаць кароў, Аленка сказала ёй:

— Пабудзь дома, тваіх кароў я дагледжу.

Не прырэчыла маці дачушцы, толькі параіла:

— Бліжэй трымайся да Марыі Шаўковіч. Гэта добрая жанчына, лепшая даярка.

— Добра, мама, — кінула Алена.

А па дарозе на ферму думала, што і без дапамогі абыдзеца. Яна лічыла, што падрыхтавана да самастойнай працы. Але ўпэўненасць яе хутка пахіснулася, калі на доі пачалі зніжацца, а сама яна моцна стомлялася. Аднак за дапамогай да Марыі Шаўковіч звяртацца саромелася. Дома яна

нічога не гаварыла, не скардзілася, што цяжка ёй працаваць, але хіба ад маці што ўтоіш?

— Ты ж, Аленка, абяцала мне, што пасябруеш з Шаўковіч. Гэта ж рэдкай душы чалавек.

Не заўважала Алена, што з першага дня яе прыходу на ферму за ёю пільна сочыць Марыя Самуйлаўна. І калі адразу не падышла, не падказала, то не без намеру: ведала, што такія, як Алена, любяць самастойнасць і не пераносяць апыкунаства. І ўсё ж жанчына не стрымалася.

— Не хапае ў цябе ласкі да кароў, Аленачка. Крыкам не возьмеш. Гордасць сваю адкінь, тут яна не патрэбна, а вучыся ў старэйшых.

І Алена вучылася, настойліва пераймала вопыт у Шаўковіч. І вось ужо ў мінулым годзе яна нават апырэдзіла сваю настаўніцу, надаўшы ад кожнай каровы па 3512 кілаграмаў малака.

— Віншую цябе, Аленка, — гарача паціснула ёй руку Шаўковіч.

— Усім, усім я вам абавязана, Самуйлаўна.

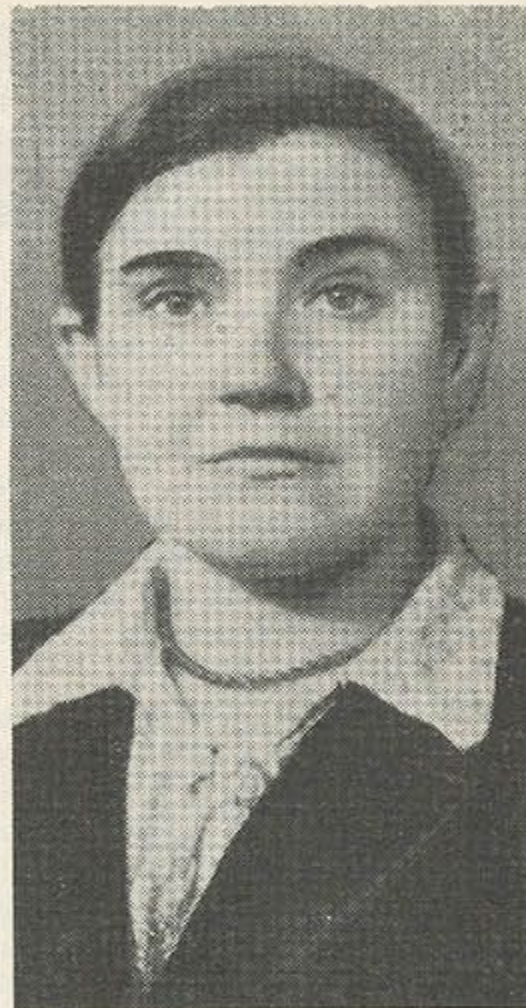
Іх імёны былі занесены ў раённую кнігу Гонару, рашэннем бюро райкома партыі ім прысвоена ганаровае званне «Лепшая даярка раёна». Аб гэтых сумленных працаўніках вельмі цёпла гаварыў на раённай нарадзе перадавікоў сельскай гаспадаркі першы сакратар райкома Уладзімір Віктаравіч Лашкевіч.

— Гэта нашы маякі, на іх трэба раўняцца, — сказаў ён.

Тут ім уручылі каштоўныя падарункі, а калгасу — пераходны Чырвоны сцяг.

II

Дзверы хаты Марыі Самуйлаўны Шаўковіч ніколі не зачыняюцца. Яны заўсёды раскрыты перад людзьмі, як і сэрца гэтай жанчыны. Да яе, дэпутата Вярхоўнага Савета рэспублікі, прыходзяць людзі са сваімі радасцямі і сваімі непрыемнасцямі. Прыйшлі Параска Гарбун і Фядос Камыш. Крыўда ў іх, незаконна ў бухгалтэрыі калгаса ўтрымалі працадні. Шаўковіч на пасяджэнні праўлення дабілася адмены няправільнага рашэння. Прыйшлі два старыя — Андрэй Камыш і Парфен Лапушка.

Марыя Самуйлаўна Шаўковіч.

— Да цябе, дачка. Выслухай нас, — звярнуўся Лапушка.

— Разумееш, несправядлівасць такая, — загаварыў Камыш, — Адама Гадлеўскага ведаеш? Трактарыстам працуе. Дык вось, заараў ён нашы агароды. Яны мяжуюцца з грамадскім полем.

— А звярталіся вы ў праўленне?

— Звярталіся, мілая, звярталіся. Абяцалі разабрацца. Але, відаць, пакуль там разбіраюцца, не будзе калі і бульбу пасадзіць.

— Добра. Пакіньце мне вашы заявы.

Назаўтра Марыя Самуйлаўна гутарыла са старшынёй калгаса. Пытанне было вырашана. Але з трактарыстам асобна пагаварыла.

— Сваювольнічаць нельга, Адам. Пакрыўдзіў ты людзей. І дарэмна.

— Думаў, што ім адразу дадуць участкі ў іншым месцы, а тыя хацеў пад кукурузу...

— Думаць трэба перш за ўсё аб чалавеку.

Неяк увечары Шаўковіч завітала да Алены. Уладзіміра не было дома. Ён кудысьці пайшоў. Шаўковіч даўно хацела пагаварыць з вока на вока са сваёй малодшай сяброўкай, да якой прывязалася, як да роднай дачкі.

— Як, Аленачка, жыццё быццё? Нешта ўтойваеш, хаваеш ад людзей.

— Хіба гэта бачна?

— Мо' не ўсе гэта прыкмецілі, але я заўважаю...

І Алена расказала, што яе Уладзімір надумаўся пакінуць вёску, угадвае паехаць разам з ім шукаць шчасця...

— Шукаць шчасця? — перапытала Шаўковіч. — А ён што, не знайшоў яго яшчэ? Дзіўна.

НЕВЯЛІЧКАЯ пакаменная паперка. «Ваш муж Рыгор Тозік, — гаварылася ў ёй, — смерцю храбрых...». Быццам маланка паласнула паветра, аспіла. Няўцешнае гора напаткала Ганну Вікенцьеўну і яе дачок Аленку і Марыю. Як жыць далей? Хата зусім раскідалася. Усё чакалі, што прыйдзе гаспадар... Вось тады Вікенцьеўна і сказала Аленцы:

— Прыдзеца табе, дачушка, дапамога. Адной мне цяжка, сама бачыш.

Алена стала цялятніцай. Неўзабаве і Марыя пайшла даглядаць цялят. Спачатку пасвіла іх у час летніх канікул, а пасля, як скончыла школу, ужо не магла расстацца з фермай. Так усё ў сям'і Тозік сталі жыць лавадамі. Маці — даярка, а дачкі — цялятніцы. Калгас паклапаціўся аб гэтай працавітай сям'і: дом ім новы пабудавалі, накрылі шыферам. Добра за жыла сям'я ўдавы.

Марыя не па гадах выцягнулася, стала прыгажуняй. І Аленка як пахарашэла! Зусім дарослая. І вось аднойчы вечарам, калі яна прыйшла з клуба, Ганна Вікенцьеўна заўважыла, што дачка чымсьці ўсхвалявана. Хацела спытаць, але перадумала: мала што тоіць у сабе дзявочае сэрца... На досвітку Алена наспех перакусіла і хуценька пайшла да дзвярэй, але на парозе спынілася і кінулася да маці.

— Мама! — дзяўчына, як у маленстве, прытулілася да яе. — Мама, Уладзімір учора прасіў, каб я перайшла да яго жыць.

Ганна Вікенцьеўна не знайшла адразу што сказаць, а Але-

Ёсць жа такія няўрымслівыя людзі. Усё жыццё могуць нечага шукаць. А мо' гэта ў Валодзі ад маладосці? Алена лічыла сябе шчаслівай. Ёй нічога больш не патрэбна. Жыццё склалася як мае быць. Ды і як гэта кінуць родную вёску, дзе вырасла, дзе ўпершыню пакачала, дзе яе так паважаюць. Алену ж аднавяскоўцы выбралі дэпутатам абласнога Савета. Куды ж ехаць, што шукаць? Не, вядома, Алена не магла згадзіцца з Уладзімірам. І яна сказала:

— Не, Валодзя, нікуды я не паеду. Не пакіну калгас, сваіх сябровак.

— Шкада, што Уладзіміра няма. Хацела парадаваць вас: на пасяджэнні праўлення рашылі вам дапамагчы дом пабудаваць. Усё дарэмна выходзіць. А я так старалася.

— Дзякую вам, Самуйлаўна, — прамовіла Алена. — Сапраўды, калі ён паедзе, то...

— Не хвалюся. Нікуды ён не паедзе. Я з ім асабіста пагугару. Не маленькі ж, зразумее, што не туды дугу гне.

У душы Шаўковіч упікнула сябе. Пасля вяселля ні разу не пацікавілася, як уладкаваўся Уладзімір, ці задаволены ён працаю? Выходзіць, што не. Інакш, чалавек захапіўся б ёю.

Да кожнага ў Самуйлаўны ёсць справа. Між іншым, не трэба гэтаму здзіўляцца. Такі закон жыцця ўстанавілі людзі самі. Калектыву іх фермы пачаў змагацца за ганаровае званне

калектыву камуністычнай працы. Гэта ж да многага абавязвае ўсіх і, у першую чаргу, іменна яе, Шаўковіч, бо яна і па гадах старэйшая за астатніх і ў жыцці больш разуме. Адзін з пунктаў запаведзі гаворыць: дапамагаць адзін другому ва ўсім, і не толькі ў працы, але і ў асабістым жыцці. Вось чаму перажыванні Алены Марыя Самуйлаўна бярэ так блізка да сэрца. Цяпер яна многае зразумела. Успомніліся ёй сходы брыгады, на якіх падводзіліся вынікі спаборніцтва за люты, потым за сакавік... Двойчы пераходны Чырвоны вымпел уручалі даярцы, аб якой раней ніхто і не падумаў бы, што яна можа заваяваць першынство. Параска Гадлеўская ад першацёлак надала больш малака, чым усе астатнія. Гэта ж нечуванал!

Ніхто не прыкмеціў, як на першым сходзе Алена нават змянілася ў твары. Гэта ў яе Параска адабрала вымпел. Адна Шаўковіч зразумела яе душэўны стан. Пасля сходу яна праводзіла Алену. Паміж імі адбылася шчырая размова.

— Памятаеш, калі ты апырэдзіла мяне? — пачала Шаўковіч. — Павер, ад душы радавалася. За цябе, маладую даярку, радавалася. А ты? Злуешся на Параску.

— Зусім не...

— Не кажы, бачу. Зразумей, Алена, першынство нікому не даецца навечна. Сёння — табе,

а заўтра — іншай. Ты гэтаму павінна толькі радавацца.

Цяжка было Алене перамагчы сябе. Да такой размовы Шаўковіч прышлося яшчэ раз вярнуцца. І вось з якога выпадку.

Да іх на ферму завітала старшыня жаночага савета калгаса «Чырвоная Дубрава». Яна запрасіла лепшых даярак наведаць калгас, падзяліцца з сяброўкамі вопытам, раскажаць пра тое, як працуе брыгада, што змагаецца за ганаровае званне...

— Значыць, дамовіліся. Будзем чакаць вас заўтра, — звярнулася гасця да Марыі Самуйлаўны.

— Прыедзем, абавязкова прыедзем.

— А ты, Алена, чаму маўчыш? — звярнулася да Тозік гасця. — Старшыня нашага калгаса цябе меў на ўвазе.

— Я... Я — не. Няхай паедзе Параска Гадлеўская. Яна ж лепшая...

У гэты момант Самуйлаўна так паглядзела на Алену, што тая на паўслове асеклася.

— Паедзем разам, Алена. У цябе больш вопыту.

— Калі так хочаце, то...

— Не я хачу, справа патрабуе.

Сустрэча даярак двух калгасаў была задушэўнай і цёплай. Гасці расказалі шмат цікавага, падзяліліся вопытам работы, гаварылі і пра тое, як змагаюцца за званне калектыву камуністычнай працы, як арга-

нізавана спаборніцтва, раска-залі, за якія паказчыкі ўручаюцца вымпелы, прэміі.

Размова была плённай. І тут даяркі зусім па-іншаму пачалі працаваць і неўзабаве дабіліся добрых поспехаў. У параўнанні з мінулым годам вытворчасць малака больш чым удвая павялічылася. Працуў старанна сама, дапамагай іншым — гэта стала законам даярак з вёскі Казанск.

...Што яшчэ раскажаць пра жыццё і працу казанскіх жывёлаводаў, гэтых сціплых і простых жанчын? Муж Алены — Уладзімір, вядома, нікуды не паехаў, сваё шчасце ён знайшоў у роднай вёсцы. Жывуць маладажоны шчасліва. Алена зноў заваявала вымпел. Але хто ведае, можа ў наступным месяцы ён апынецца ў руках іншай даяркі? Праўда, не так лёгка будзе яго адабраць. За чатыры месяцы Алена надала ўжо каля 1300 кілаграмаў малака. Па-ранейшаму яна шчыра сябруе з Шаўковіч. Слова гэтай жанчыны для яе — закон. І не толькі для яе. Варта было б яшчэ добрым словам успомніць Марыю — сястру Алены. Яна — лепшая цялятніца калгаса. Дзяўчына ўпарта змагаецца за званне ўдарніка камуністычнай працы. Сёстры вельмі клапацяцца аб сваёй маці — Ганне Вікенцьеўне. А тая, як і раней, не можа нацешыцца сваімі дачкамі...

Калгас «Сейбіт»
Калінавіцкага раёна.

Станем навасельцамі і ты і я

МЫ едем на цаліну. Мы — гэта выпускнікі інстытута народнай гаспадаркі імя Куйбышава. Нас 35 дзяўчат і юнакоў, і мы самі абралі сабе ў жыцці гэты шлях. Чаму? Таму што лічым, калі табе ў юнацкія гады выпадае зрабіць нешта значнае, вельмі патрэбнае для Радзімы, — рабі, не адкладвай на потым.

Цаліна! Калісьці суровы, неабжыты край ператвораны ў невычэрпную крыніцу багацця.

Разбуджаны багатырскія сілы вякамі драмаўшай зямлі. І зроблена гэта працавітымі рукамі савецкага чалавека.

Цаліна! Мы ведаем шыр тваіх стапаў, гарачыню твайго сонца і сілу подыху твайго ветру.

Нам знаёмы залатыя жытнёвыя хвалі на полі неабсяжным, як акіяна. Нам знаёмы высокія горы буйнага спелага зерня. Мы ўбіралі твой хлеб, цаліна. Але тады мы былі толькі гасцямі. Мы вярталіся ў родныя прасторы Беларусі, дзе прайшло наша дзяцінства. Цяпер мы едем не

ў гасці, не на гастролі, не ў камандзіроўку. Мы едем туды на сталую працу, каб быць побач з тымі, хто абраў сабе ў жыцці самыя цяжкія дарогі. Мы з вамі, сябры-цаліннікі!

Не раз мы чыталі пра вашы выдатныя подзвігі, пра размах сібірскіх новабудоўляў. Вашы поспехі радавалі нас. І мы ўпэўнены, што таксама зробім многае. Ёсць у нас веды, энергія, сіла, запал і — самае галоўнае —

маладосць. А маладосці нішто не страшна.

У нашых руках камсамольскія пучэўкі — пучэўкі ў жыццё. Мы верым, яны прывядуць нас да шчасця.

Дзіна НЯРОНСКАЯ, Рая БЕЛЯКОўСКАЯ, Марыя ЛЯЎЧУК, Ніна ПІСАРЫК.

На фота (злева направа): Ніна Пісарык, Рая Белякоўская, Марыя Ляўчук, Дзіна Няронская.

Абыякавасць тут недапушчальна

Дарагая рэдакцыя! Я маці чацвярых дзяцей. Трое вучацца ў школе. У нашым магазіне для школьнікаў ёсць паліто, але пашыты яны ўсе з добрай тканіны і таму каштуюць даволі дорага — 30—32 рублі на новыя грошы.

Чаму няма ў нас дзіцячых паліто з больш дзяшовай тканіны? Паліто ж дзіця праносіць адзін-два сезоны і вырасце з яго. Я прасіла б вас паклапаціцца, каб дзіцячыя рэчы рабіліся з розных тканін і пераважна з дзяшовых.

С. М. ЖУК,

калгасніца сельгасарцелі імя Дзяржынскага
Плешчаніцкага раёна.

У сваім пісьме Соф'я Міхайлаўна Жук узнімае вельмі важнае пытанне. Партыя і ўрад паставілі перад работнікамі прамысловасці і гандлю задачу — дабіцца поўнага задавальнення попыту насельніцтва ў дзіцячым адзенні, значна пашырыць асартымент і палепшыць якасць выпускаемых рэчаў для дзяцей.

За апошні час нашы магазіны прыкметна папоўніліся дзіцячым абуткам, швейнымі вырабамі, трыкатажам. Але мы хочам сказаць не аб тым, што ўжо зроблена, а аб недахопах у гэтай справе, якіх, на жаль, яшчэ няма.

ТОМАЧКІНА КРЫЎДА

...Гэта было 9 чэрвеня. Дзень выдаўся незвычайна гарачы. Добра ў такую гарачыню дзецям ля рэчкі або ў парку, або проста на двары. Але многія маці з дзецьмі аказаліся ў дзіцячым адзенні Мінскага ўнівермага. Тут было вялікае ажыўленне. Выстраілася чарга. За чым? За панамкамі! За звычайнымі дзіцячымі белезкімі панамкамі, якія так патрэбны летам кожнаму дзіцяці.

Вось тут мы і пазнаёміліся з Томачкай, яе сястрычкай Алёнкай і іх мамай. Пазнаёміліся некалькі незвычайна — Томачка горка плакала, і мама не ведала, як яе ўцешыць. Што выклікала слёзы дзіцяці? Аказваецца, ёй не дасталося панамкі: у магазіне быў толькі адзін размер. Алёнка ён падышоў, а ў Томы галоўка большая. Сапраўды крыўдна.

Мы вырашылі даведацца, чаму такая простая рэч стала дэфіцытнай. Чаму няма панамак у любым магазіне і любых размераў?

Загаворыла аддзела швейных вырабаў Упраўлення лёгкай прамысловасці Саўнаргаса БССР Т. В. Кузняцова сказала:

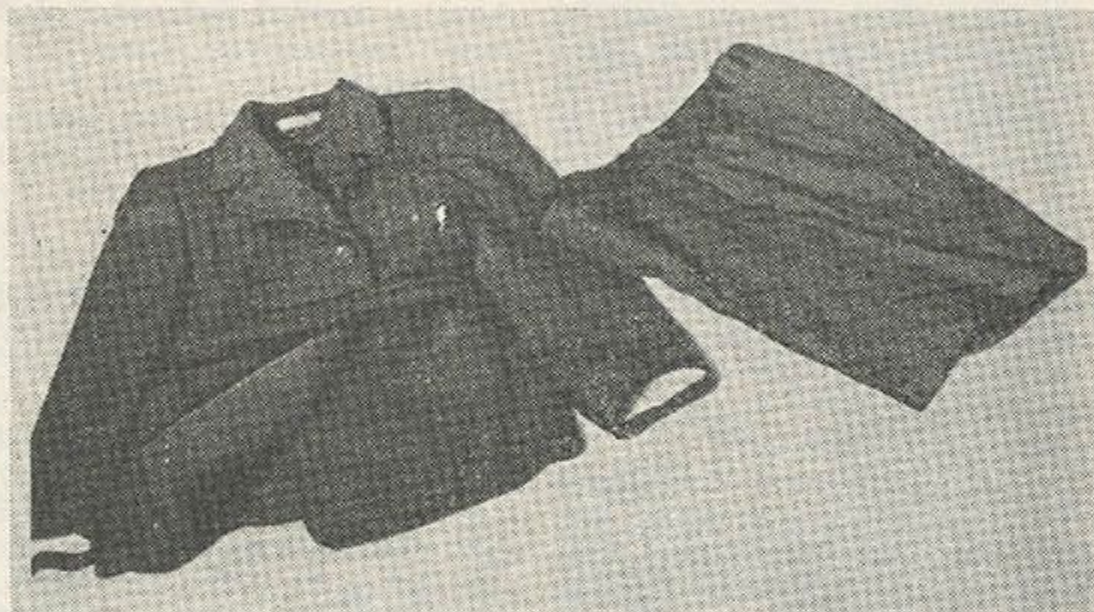
— А панамак у нас наогул у плане асартыменту няма. Тое, што прадавалі ў Цэнтральным універмагу, — наша ініцыятыва. Ініцыятыва — справа добрая, але чаму яна такая бедная, такая нязначная?

Вельмі патрэбна дзецям лёгкая пясочніца, якая не стрымлівае рухаў. Купіць яе зараз немагчыма. Фабрыкі пясочніц не шыюць, яны таксама не запланаваны.

Няўжо ў работнікаў лёгкай прамысловасці не хапіла «ініцыятывы» для такой рэчы?

Гродзенскі тонкасуконны камбінат асвоіў вытворчасць школьнага трыко. Новая тканіна распрацавана дэсінатарам Надзеяй Пятроўнай Торцікавай і атрымала на конкурсе ў Саўнаргасе БССР першую прэмію. На здымку: Н. П. Торцікава за распрацоўкай новай тканіны.

Фота А. Перахода.

Гэты касцюм для школьнікаў выпусціла швейная фабрыка «Камінтэрн» г. Гомеля. Ён пашыты з тканіны непрыгожага цёмнага колеру і каштуе вельмі дорага.

ПАКУПНІК АДЫШОЎ АД ПРЫЛАЎКА

Усё больш і больш расце попыт на дзіцячы трыкатаж. Гэта зразумела. Трыкатажныя трусікі, майкі, касцюмчыкі і сукенкі вельмі зручныя ў носцы, мяккія, добра мыюцца. Але іх не хапае.

— Паспрабуйце дастаць трусікі або майку для двухгадовага дзіцяці, — гаворыць работніца Мінскага аўтобусапарку Я. С. Барташэвіч. — Я была ў магазінах, на Чэрвеньскім рынку, на Камароўскім, у Цэнтральным і аўтазаводскім універмагах — нідзе не купіла. І тут, у магазіне дзіцячага адзення, як бачыце, таксама няма.

Дырэктар магазіна дзіцячага адзення В. Р. Марчанка пацвердзіла, што попыт пакупнікоў на трыкатажныя рэчы яны задавальняюць дрэнна.

Хочацца закрануць яшчэ адно пытанне — аб цэнах. Зусім незразумела, чаму ў цэнах на дзіцячыя рэчы такі разнабой: часта добрыя рэчы каштуюць дзёшава, а часам — так дорага, што дзіўу даешся. Простая паркалёвая сукенка без рукавоў для аднагадовага дзіцяці, на якую патрабуецца метр паркалю, каштуе больш двух рублёў. Або штапельная сукенка на два гады каштуе 4 руб. 60 кап., а парусінавы касцюмчык для хлопчыка 3—4 гадоў — 4 руб. 46 кап.

Сапраўды, прапанова калгасніцы С. М. Жук, пісьмо якой мы друкуем, вельмі слушная. Для дзяцей трэба выпускаць больш рэчаў з дзяшовых тканін. Дзіцячае адзенне павінна быць і дзяшовым і прыгожым. Краіна наша праяўляе аб

дзеях вялікія клопаты і тут асабліва недапушчальны абыякавасць, раўнадушнасць, заганы прынцып «абы з рук». Як магла віцебская фабрыка «Сцяг індустрыялізацыі» выпусціць масавым пашывам палітончыкі для хлопчыкаў ясельнага ўзросту з грубашэрснага трыко? Вісяць такія палітончыкі ў магазіне, і маці баяцца іх узяць, таму што цвёрды каўнер, які «кусаетца», як кажуць малыя, натрэ шыўку дзіцяці.

Ну, а калі фабрыцы заказалі паліто для дзяўчынак ясельнага ўзросту з мяккай тканіны, самых прыемных, радасных расфарбовак, то заказ быў выканан зноў-такі фармальна. Усе паліто пашыты з тканіны аднаго выцвілага бэжавага колеру. Прычым 50 працэнтаў партыі, што паступіла ў магазін дзіцячага адзення, пераацэнена з першага гатунку ў трэці.

Не выпадкова ў кнізе скаргаў і прапаноў магазіна дзіцячага адзення з'явіўся такі запіс: «Хацела купіць для ўнучкі паліто на два гадоўкі, але, на жаль, усе паліто гэтага размеру непрыгожага шэрага колеру. Выбраць няма чаго! Няўжо не дадумаюцца людзі, якім належыць займацца гэтым, што для дзяцей такога ўзросту неабходны прыгожыя яркія расфарбоўкі».

А хіба не ў такой жа абыякавасці абвінавачвае швейнікаў Брэсцкай фабрыкі пашыты імі касцюм для малога ясельнага ўзросту — чорная (!) сатынавая пясочніца і кашулька з доўгімі рукавамі, закрытым каўняром, нейкага няпэўнага карычневага колеру. Толькі не любоўю да дзяцей можна растлумачыць «нараджэнне» такіх

Лета ў разгары, і, бадай, нідзе так добра не адпачнеш, як у роднай Беларусі. Людна зараз у нашых здраўніцах. У маляўнічай мясцовасці на беразе ракі Свіслач сёлета адкрыўся новы дом адпачынку «Беларусь». Зараз тут адпачывае каля двухсот працоўных. Неўзабаве дом адпачынку будзе абслугоўваць 300 адпачываючых у змену. Да іх паслуг — добра абсталяваны клуб, бібліятэка, танцавальная зала, сталовая, прасторныя светлыя спальныя карпусы.

Фота на гэтай старонцы Г. Дабышук, П. Нікіціна, А. Перахода.

касцюмаў, якія шые Брэсцкая фабрыка.

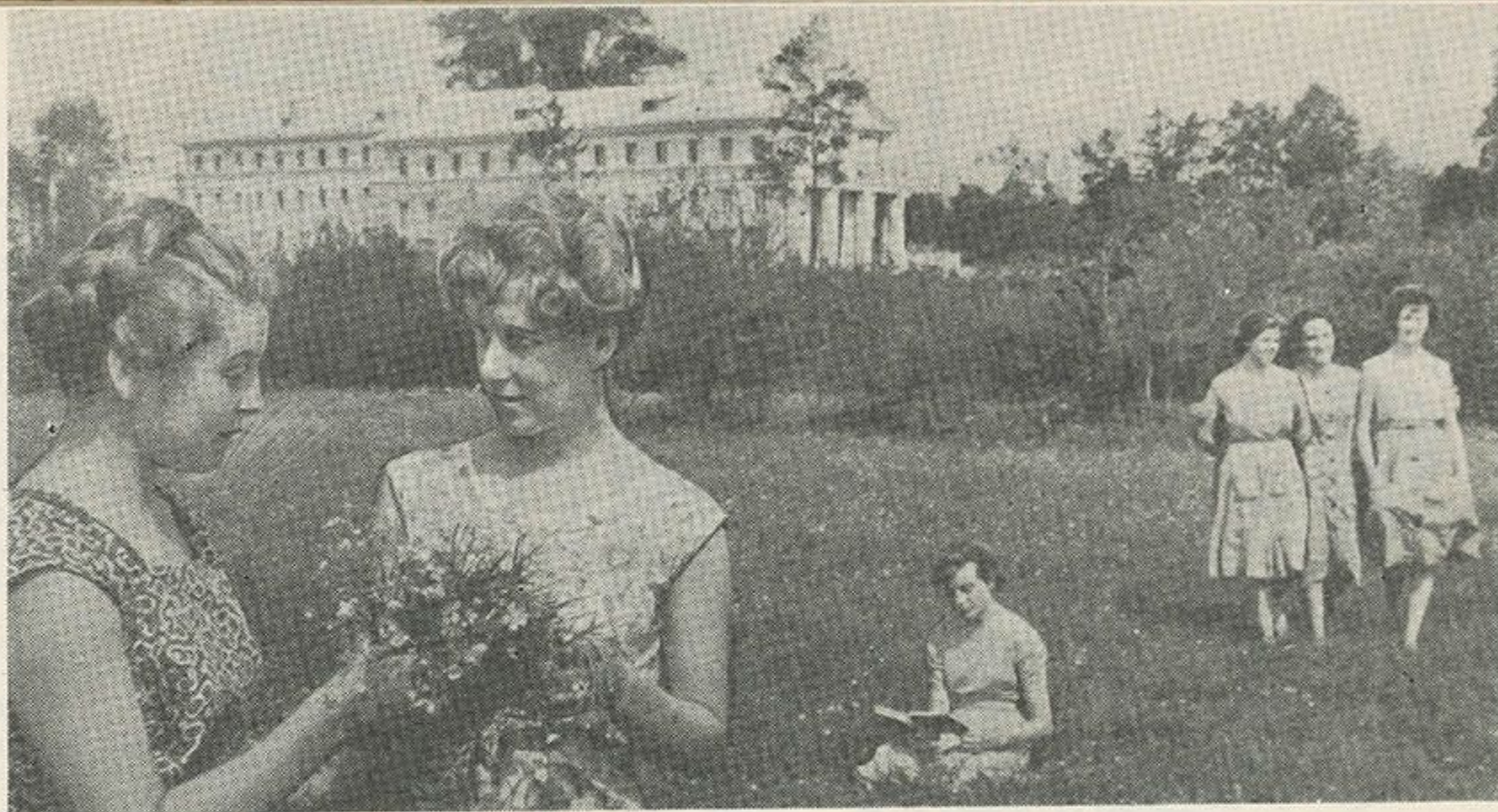
Часам у магазіны паступаюць прыгожыя сукенкі, з густам зробленыя сарафанчыкі, фартушкі з Маладзечанскай фабрыкі. Але і тут часта шыюць па старых фасонах, не ўлічваючы пару года. Вось паркалёвая сукеначка з пышнай спадніцай, без рукавоў, але чамусьці з глухім каўняром. Маці бяруць гэтыя сукеначкі, каб дома сесці за машыну і перарабіць іх. А ёсць сукенкі, якія ніхто не бярэ: паркалёвыя з доўгімі рукавамі, з засцежкай пад самую шыю і таксама дарагія.

Нашы мадэльеры і канструктары распрацоўваюць і ствараюць шмат цікавых, прыгожых дзіцячых рэчаў. Іх мы бачым і на выстаўках, іх часта дэманструюць у Доме мадэлей, але дзе ж «асядаюць» гэтыя прыгожыя мадэлі? Чаму не вырабляюць іх у масавым маштабе? А калі і вырабляюць, то часта рэч так адрозніваецца ад мадэлі, што сам аўтар яе не пазнае.

У магазінах Масквы, Ленінграда, Рыгі многа прыгожых добрых дзіцячых рэчаў. Адчуваецца, што робяць іх людзі з любоўю і адказнасцю за даручаную справу. Іх багаты вопыт можа многаму навучыць і нашых швейнікаў-тэкстыльшчыкаў, усіх тых, хто займаецца ў нас дзіцячым асартыментарам.

Партыя і ўрад заўсёды ўдзялялі і ўдзяляюць вялікую ўвагу дзецям. Усё лепшае ў краіне аддадзена ім. Нашы дзеці павінны быць добра, з густам адзеты і абуты. Аб гэтым трэба памятаць перш за ўсё работнікам лёгкай прамысловасці рэспублікі і гандлю. Абыякавасць тут недапушчальна.

М. УЛАДЗІМІРАВА,
Н. ТАМАРЫНА.

На адпачынку

Гэтае пісьмо я пішу з дома адпачынку «Чонкі». Прызнацца, ледзь выправілі мяне сюды. Дома дачка і на рабоце таварышы ўгаворвалі паехаць адпачыць, а я ўсё ўпіралася. Не хацелася выязджаць з дому. Разам са мной са школы паехала яшчэ адна наша тэхнічка. Ды і шмат тут адпачывае простага народу — прыбіральшчыц, калгасніц, работніц саўгасаў.

Тут адчуваюцца вялікія клопаты аб адпачываючых. Чатыры разы ў дзень нас кормяць, стравы ўсе па заказу. Выбірай, што твая душа жадае. Вечарам кіно, розныя гульні, танцы. Не даюць сумаваць не толькі моладзі, але і пажылым людзям.

Дом адпачынку размешчан у вельмі прыгожым месцы, на беразе ракі Сож. У выхадны дзень тут бывае шмат народу з горада. Многія прыязджаюць арганізавана, на заводскіх машынах, адпачываюць з сем'ямі. Тут жа ў лесе і буфеты і духавы аркестр. Гледзячы на гэта, радуецца душа. Добра было б, калі б і ў нас, у Бабічах, ды і ў іншых сельскіх месцах таксама як належыць быў арганізаваны адпачынак. І ў нас жа вельмі прыгожая прырода і рэчка ёсць.

Ад імя ўсіх простых людзей мне хочацца сказаць: «Вялікае дзякуй за клопаты і ўвагу. Добра жыць у нашай краіне».

Е. ТАРАСЕВІЧ,
тэхнічка Бабіцкай школы
Рэчыцкага раёна.

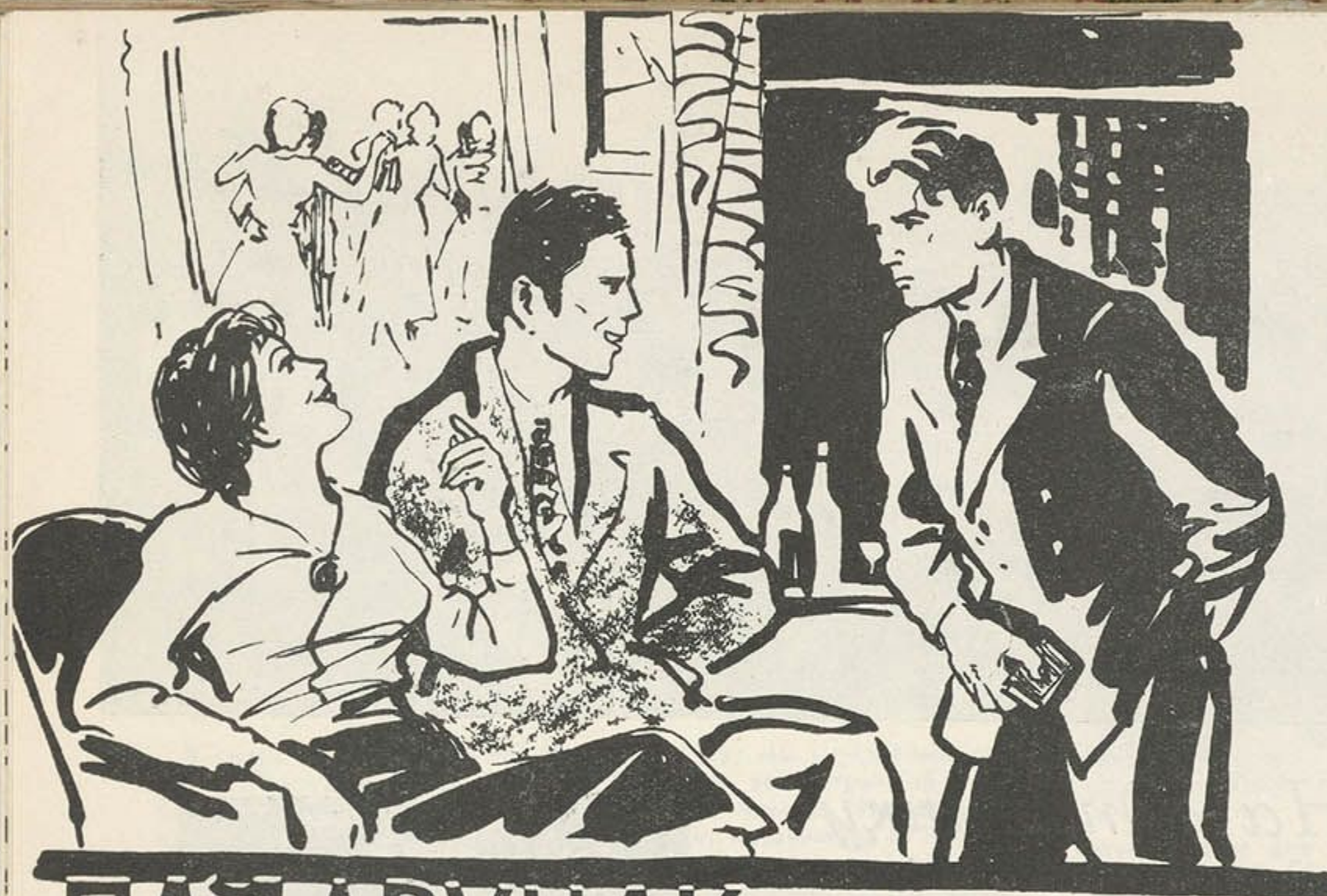
Для дзяцей летам проста раздолле.
У піянерскім лагеры будаўнічага трэста
№ 4 у Зялёным.

У адным з маляўнічых куткоў Гродзеншчыны, у Ваўкавыскім раёне, размешчан дом адпачынку «Рось». Штогод тут адпачываюць тысячы працоўных рэспублікі.

— А мне і дома добра.

ПАДАРУНАК

Мікола ВАДАНОСАЎ

Малюнкi Ю. Пучынскага

А п а в я д а н н е

РЫБА не бралася. Я зірнуў на сонца і, зматаўшы вуды, падаўся да сяброў, якія ўжо сабраліся ў гурт на беразе. — Падсілкуемся — і на плотак, — прапанаваў Кастусь, самы заўзятый рыбак. — Яны цяпер па траве пайшлі, па быстраку...

Але лавіць нам больш не давалася.

Алесь, мой даўні сябар, падсунуўся да мяне і сказаў:

— Ты зірні сюды, на гэтыя маленькія драмы... Ёй нават дваццаці няма, а ўжо нажыліся, разыходзяцца... — і ён паклаў мне на калені кавалак скамечанай газеты з аб'явамі аб скасаванні шлюбу.

— Пачытай і запомні — не трапляй у такія аб'явы...

— Выбраць сабе друга на ўсё жыццё — гэта, праўда, не проста і не лёгка, але ж можна, — заўважыў я.

— Можна, — згадзіўся Алесь. — Але на гэта патрэбен час. Цэлыя гады...

Мы засмяяліся, а Кастусь сказаў:

— Пакуль ты будзеш валаводзіць, Алесь, нехта падхопіць тваю Ларысу. От пабачыш!

— Можаш браць яе ты! У мяне, дзякуй богу, слепата прайшла. Калі б не той падарунак, была б і мая аб'ява ў газеце, як піць даць!..

Ведаючы, што Алесь два гады быў знаёмы з Ларысай, нават збіраўся жаніцца з ёю, мы вельмі здзівіліся і папрасілі раскажаць, што ж здарылася. І ён раскажаў.

...Памятаеце той дзень, калі мы з Ларысай сядзелі на беразе возера, а вы ганялі ў вадзе мяч? Назаўтра надвор'е сапсавалася, без плашча нельга было выйсці на вуліцу...

Дождж ішоў дробны, надакучлівы. І на душы ў мяне было гэтак жа маркотна, як і на зямлі: адчуваў я, што губляю Ларысу, а чаму губляю, не ведаў. З кожным днём халадзела яна да мяне...

Дзве гадзіны, нібы той вар'ят, прастаяў ля халоднага граніту помніка пад шэрай коўдраю хмар, а яна не прыйшла. Няўжо збаялася дажджу? У яе ж быў вельмі добры капранавы плашч з ружовым башлыком! Калі яна накідала яго на галаву, чорныя рыскі броваў рабіліся больш прыкметнымі, смуглявасць шчок набывала непаўторнае адценне чайнай ружы, а вочы яшчэ больш сінелі. Яна любіла надзяваць той плашч і не адзін раз з прыемнасцю напамінала, што гэта мой падарунак. І тады я чакаў яе з новым падарункам — цэлым наборам слонікаў, якіх вельмі хацела мець Ларыса. Не дачакаўшыся яе, я пайшоў...

Каб хоць крыху сагрэцца, я шыбаваў па тратуары так, што

аж пырскі ляцелі ў бакі. Мой здубяnelы плашч шамацеў, нібы ён быў з бляхі. Раптам я спыніўся. На рагу вуліцы, за шклом цеснай будкі тэлефона-аўтамата я ўбачыў знаёмы ружовы башлык! На сэрца маё набегла цёплая хваля радасці.

— Ларысай!..

І толькі адчыніўшы дзверы, я заўважыў побач з ёю высокага хлопца майго ўзросту. Доўгі худы твар, рэдзенькія, крыху кучаравыя бакенбарды, кірпаты завоstrаны нос, даўно не стрыжаныя валасы, што напauзалі на каўнер кароценькага, па калені плашча колеру саломы, стракаты гальштук і змораны, абыякавы позірк вачэй невыразнага колеру — вось што стаяла тады паміж мною і Ларысай...

Яна ўбачыла мяне, ціха ўсклікнула і павесіла трубку. Я адышоўся ад кабіны.

— Са-ша?.. — ні то здзіўлена, ні то вінавата прамовіла дзяўчына і выйшла насустрач. — Ты прабач... я не магла...

Следам моўчкі, лянівай хадю падышоў незнаёмы. «Ці Ігар, ці Жора», — неяк міжволі падумаў я, глянуўшы на дужа вузенькія штаны колеру электрык і высокі чуб, які нагадваў грэбень пёўня. Такіх я не аднойчы бачыў на малюнках у сатырычных часопісах.

— Знаёмцеся, — перахапіла мой позірк Ларыса. — Мой сусед...

Я ўсміхнуўся сваёй думцы, працягнуў руку:

— Алесь.

— Ігар, — выціснуў той праз зубы і закурыў цыгарэту.

Так і ёсць!..

Ларыса быццам вельмі ўзрадавалася нашаму знаёмству, раптам павесялела і звярнулася да мяне:

— Чакаў?.. Вымак? Бедненькі, а я і не прыйшла, хоць сэрцам была з табою. Вось з гэтым балбесам звязалася. Яго з работы зволілі, бацьку ў міністэрства званіла. Трэба ж неяк дапамагчы...

Я глянуў на Ігара. Але хваляванне маё было дарэмным: і развязаны тон Ларысы і гэтае новае імя, якім яна з такой лёгкасцю ахрысціла Ігара, здавалася, ані яго не бянэжылі.

— Лёнька, падла, змыўся, — раптам звяртаючыся да Ларысы, прагаварыў каменны твар.

— Можаш услед за ім! Што магла — зрабіла, — сярдзіта адказала дзяўчына.

Я не мог злавацца на яе, бо дужа-дужа кахаў і верыў. Я нават не прыкмеціў, калі знік Ігар. Мы адны ішлі па бязлюднай вуліцы. Я глядзеў на прыгожы твар Ларысы, на яе сінія, бы тыя васількі, вочы і быў шчаслівы ад аднаго дакранання да яе рукі.

— Навошта ты звязалася з гэтым Ігарам? — калі яна змоўкла, спытаў я. — Ты ж казалася, што любіш прастату, шчырасць...

Яна зірнула на мяне насмешліва.

— Раўнуеш?

— І не думаю. Ты ж разумніца...

— А ён — шчыры. Хоць і дурнаваты, — задумліва прамовіла яна. — Іншы раз і з такім бывае весела... Бачыш, які пярсцёнак падарыў мне?

Я насцярожыўся.

— Але ж ты набываеш нядобрыя прывычкі!

— Ну і што? Я ж не маленькая. Ты не ведаеш, Ігар добры...

Доўга мы гутарылі ў той вечар з Ларысай, і яна гаварыла, што кахае толькі мяне. Але мне трэба быць больш энергічным, больш уважлівым, вынаходлівым і гэтак далей.

Я па-свойму зразумеў яе і прытуліў да грудзей.

— Лора, — шаптаў я натхнёна, — давай запішамся... вясселле згуляем!

Яна сур'ёзна паглядзела мне ў вочы і сказала:

— Добра... Праз два тыдні мне споўніцца дваццаць. Я збіраў ўсіх сяброў і аб'яўлю гэта нечакана. Толькі ты павінен прынесці мне такі падарунак, якога ніхто-ніхто не здолее зрабіць. Згода?

— Згода! — у радасці ўсклікнуў я, вар'ячаючы ад шчасця. Я люблю прыязджаць у Ніўкі ўвосень. Люблю выйсці ўвечары на вуліцу, сесці на лаўку пад рабінаю і слухаць гоман

змрочнага, суролага лесу, што ахінае вёску паўкругам. А больш за ўсё мне падабаліся апавяданні старога Андрэя, у якога я кватараваў і летась. Кожнае новае апавяданне ён пачынаў прыкладна так: «Было гэта тады, калі вашы бацькі яшчэ без штаноў хадзілі».

Але справа не ў гэтым. У мяне з галавы не выходзіла думка аб незвычайным падарунку Ларысе. Я шукаў яго ўсюды, перабіраў у памяці тысячы розных рэчаў, і ўсе яны здаваліся звычайнымі, дробязнымі...

І вось аднойчы я заўважыў у старэчых руках Андрэя невялічкую, крыху менш запалкавага карабка, кніжачку.

— Што гэта ў вас, дзед Андрэй? — пацікавіўся я, адчуваючы, што, нарэшце, натрапіў на тое запаветнае.

Стары Андрэй усміхнуўся аднымі вачыма, якія раптам сталі на дзіва маладымі.

— Гэта, браце мой, ого! — і, нахіліўшыся да мяне, шапнуў: — Першая кніжка на зямлі... У ёй усё-усё: і пра хваробы, і як свет стварыўся, і што адкуль узялося.

— Ну? — не паверыў я. — А паглядзець можна?

Стары моўчкі адсунуўся ад мяне, панурыўся. Відаць, яму дужа не хацелася даваць мне ў рукі свой скарб. Я таксама маўчаў...

— Паглядзець? А я сам, брат, паглядзеў ужо...

Я зразумеў: ён баяўся расчаравання, баяўся, што я прачытаю ў кніжцы не тыя словы, якія ён за доўгія гады сам прыдумаў. Стары быў непісьменны.

— Колькі ўжо, як яна ў вас? — пацікавіўся я.

— Гадоў гэтак семдзесят... — адказаў Андрэй. — Нейкі пан вёз яе з Піцера ў Варшаву ды ў дарозе памёр. А тады ў нас неспако-ой-ны народ быў. Хто каня ў пана ўзяў, хто рэчы, а мне толькі кніжачка і засталася. Яе я здаваў у музей, але пасля гэтай вайны не здаў. Дужа дарагой цаной я выкраў яе з музея. Фашысты стралялі па мне, куля нагу прабіла... — Стары паказаў, куды трапіла куля, а потым дадаў: — Ты ж глядзі... не адразу. Зразумей што і як, падумай... Ты ж вучоны чалавек!

І ён паклаў на стол чорны томик. Ён хваляваўся. Але і я не з меншым хваляваннем узяў гэтую рэч у рукі. На чорнай, злінялай ад часу вокладцы я заўважыў адно толькі слова: «Адам...»

Дык вось адкуль стары ўзяў, што гэта першая кніжка на зямлі! У душы я усміхнуўся і разгарнуў томик наўгад. Дробныя чорныя кропелькі ўсцілалі рудыя ад часу старонкі роў-

нымі радамі. Прачытаць што-небудзь было немагчыма, хоць ясна мне стала — перада мною вершы. Томик вершаў. І раптам успомніў, як чытаў у газеце, што была калісьці такая кніжачка Адама Міцкевіча, але недзе згубілася...

— Гэта Адам Міцкевіч! — радасна ўсклікнуў я.

— Ты яго вершы ведаеш? — сіпавата спытаў стары.

— Чаму ж не! Гэта вялікі польскі паэт, сучаснік нашага Пушкіна...

Андрэй перахрысціўся і збялеў.

— Паэт... Вершы... — шапталі яго перасохлыя вусны.

На другі дзень я збегаў у школу і дастаў там лупу. А ўвечары чытаў хлопцам гэтую ўнікальную кніжку, за якую цяпер аддаў бы ўсё, што маю. Андрэй слухаў мяне з вялікай цікавасцю. Першыя хвіліны расчаравання змяніліся радасным уздымам.

— От гэта словы!.. Вось дык чалавек быў, той Адам! — усклікнуў ён. І калі томик быў прачытаны, зноў засумаваў. Відаць, не лёгка было яму разлучацца ў другі раз з гэтай «першай» кніжкай на зямлі...

Час ішоў, і я марна яго не траціў. Спярша купіў у краме шапку-вушанку, потым — на зіму новыя катанкі.

— На, — кажу, — дзед, насі на здароўе... Добра мне тут было. І апавяданні твае добрыя.

Ён узяў падарунак, усміхнуўся ў белыя вусы, падзякаваў.

— Зімой за зайцам, ведаеш, як будзе добра тупаць! — пастукаў вузлаватымі пальцамі ў падэшву. — Ты толькі яшчэ пораху мне з горада прывязі. Addзякую...

— Пуд! — выпаліў я з гатоўнасцю.

Засмяяўся дзед Андрэй. Дастаў са старога, як сам, куфра томик Міцкевіча і падаў мне:

— Чытай, людзям давай. Не трымай, як я...

І вось я дома. У маіх руках дарагі, небывалы падарунак, якім я здзіўлю і Ларысу і ўсіх! Потым мы занялі гэтую рэч куды трэба, але цяпер я здзіўлю...

І зусім не думаў я тады, што падарунак гэты зробіць мне такую вялікую паслугу...

Я пагаліўся перад самым адыходам на вечар, выліў за каўнер паўбутэлькі духоў, схаваў запаветны томик і новую лупу ў касцяной аправе ў кішэнь і выйшаў на вуліцу, ярка залітую агнямі ліхтароў, святлом вітрын. Я ўсміхаўся сустрэчным і шкадаваў іх, што яны, напэўна, не такія шчаслівыя, як я.

...Дзверы Ларысавай кватэры адчыніліся не адразу. На парозе, у квяцістай кашулі, узрушаны і ўскудлачаны, вясёлы і крыху п'яны з'явіўся мой знаёмы Ігар.

— Ты-ы? — здзіўлена праспяваў ён і памкнуўся зачыніць дзверы перад маім носам, але ў гэтую хвіліну з пакоя пачуўся сярэдзіты голас Ларысы:

— Хто гэта яшчэ там?

— Твой Олесь... — з'едліва, націскаючы на «о», прамовіў Ігар, і Ларысін голас у пакоі стаў прыемна-лагодным.

— Алесік... Прыехаў? А я тут прымярала капронавую блузку. Ігараў падарунак. Шык! Вось, глядзі...

І перад маімі вачыма апынуўся кавалак белага капрону. Павітаўшыся, мы прайшлі ў пакой, дзе ўжо дзве стракатыя пары выкручвалі пад дзікі брэх радыёлы мудрагелістыя па.

Імянінніца пляснула ў далоні і звярнулася да прысутных:

— Увага, увага!.. Будзьце знаёмы — Алесь...

Я зняў капялюш і павітаўся з кожным за руку, адчуваючы на сабе дапытлівыя позіркы маладых людзей.

— Ён, здаецца, без падарунка, — сказала адна размаляваная дзяўчына, і я, спахапіўшыся, дастаў з кішэні кніжачку і лупу.

— Вось, Ларыса... Табе!

Ларыса ўзяла падарунак, неяк вінавата ўсміхнулася і спытала:

— Гэ-эта? І ўсё?..

— Адам Міцкевіч! — урачыста паведаміў я.

Ларыса паціснула плячыма і перадала падарунак Ігару. Той паглядзеў, скрывіўся.

— Кніжка арыгінальная, але, на вялікі жаль, толькі кніжка. Прытым старая, як мой дзед. Уся цана — чырвонец... — тонам рыначнай гандляркі прамовіў ён. — Можна з палціннікам...

Дружны смех заглушыў нават музыку. Смяялася са сваімі сябрамі і Ларыса.

— Гэта ж Міцкевіч! — усклікнуў я, і рогат узмацніўся.

— А хоць бы і Пушкін, — абыякава адказаў Ігар. — Сёння ж Лорыку дваццаць год, зразумей, балда...

Я не сцяпеў такой абразы, вырваў з рук Ігара падарунак і кінуўся за дзверы...

А потым у сваім пакоі не мог знайсці месца. Мне ўсюды чуўся кплівы смех Ларысы і яе новых сяброў, да якіх яна паступова адышла ад мяне. Я зразумеў сваю памылку і быў рады, што не звязаў свайго лёсу з той, каму капронавая ану-ча даражэй за чыстую паэзію генія...

Парфенон у Афінах. Грэцыя, 447—432 да н. э.

ПАЭМА У КАМЕНІ

А Б прыродзе архітэктуры, аб прыгожым у архітэктуры сказана і напісана нямала. Гэтыя праблемы актуальныя, надзённыя не толькі для тэорыі і практыкі савецкай архітэктуры, імі жыва цікавіцца наша грамадскасць.

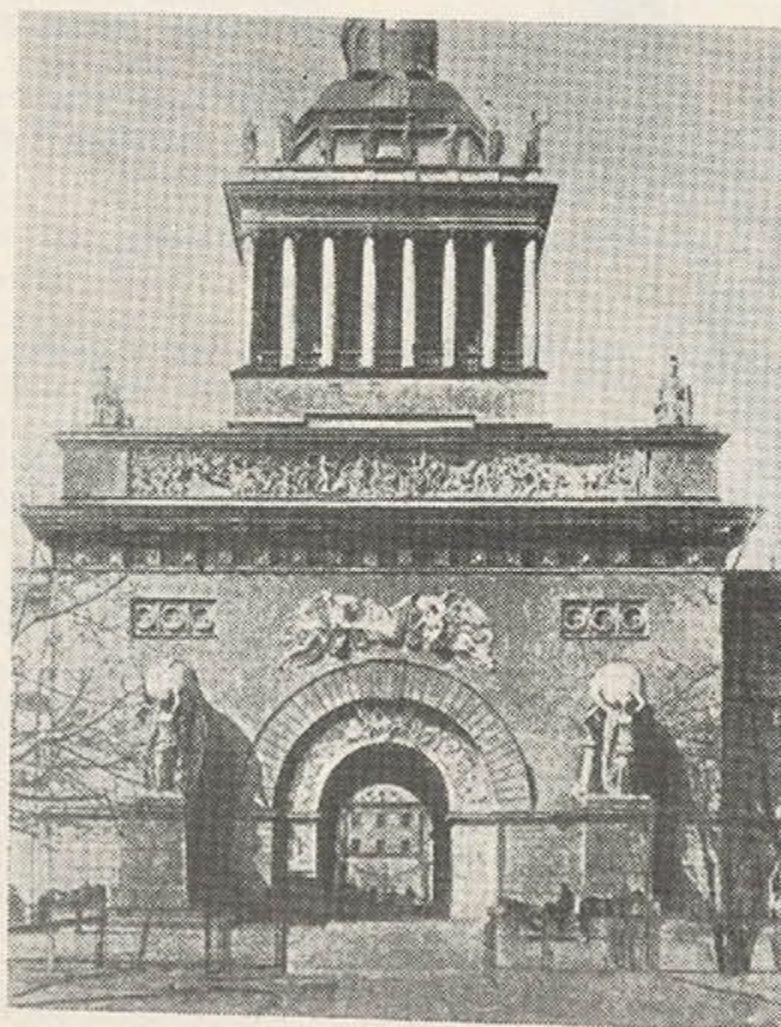
Архітэктуру часта параўноўваюць з музыкай, называюць застыўшай музыкай, паэмай у камені. Сапраўды, лепшыя архітэктурныя творы глыбока хваляюць, пакідаюць незабыўнае ўражанне. Дастаткова ўспомніць егіпецкія піраміды, лепшыя творы антычнасці, такія, як храм Парфенон у Афінах або Калізей у Рыме, гатычныя саборы, старажытнарускія цэрквы і харомы, ансамблі рускага класіцызму ў Ленінградзе і многія іншыя творы мінулага; дастаткова ўспомніць лепшыя творы савецкай архітэктуры, як маўзалеі У. І. Леніна, метро ў г. Маскве, савецкія павільёны на сусветных выстаўках у Парыжы і Бруселі, горадабудаўнічыя ансамблі Мінска, Сталінграда, Ангарска і інш.

Аднак было б няправільным атоесамляць архітэктуру з іншымі відамі мастацтваў. У адрозненне ад жывапісу, музыкі, скульптуры архітэктура ўяўляе сабой такі род чалавечай дзейнасці, якая накіравана на задавальненне як эстэтычных, так і бытавых патрэб, прычым апошнія з'яўляюцца асноўнымі.

Для таго, каб навучыцца чытаць архітэктурныя творы, неабходна веданне асноў архітэктуры. Неабходна разглядаць планіроўку будынка ў адпаведнасці з яго прызначэннем, яго канструкцыяй, аб'ёмным рашэннем у маштабе цэлага ансамбля, характарам матэрыялаў, афармленнем унутраных памяшканняў — інтэр'ераў, элементамі дэкара і інш. Аднак для правільнай ацэнкі архітэктурнага твора неабходна ўлічваць канкрэтны гістарычны перыяд, у якім

ствараўся той ці іншы твор дойлідства. У гэтай сувязі нельга не ўспомніць трапнай ацэнкі помнікаў архітэктуры, зробленай М. С. Хрушчовым яшчэ ў час яго паездкі ў Індыю. Дзелячыся ўражаннямі аб індыйскім дойлідстве, у прыватнасці помніку-магільніцы Тадж Махал, ён сказаў: «Калі я аглядаў гэтае збудаванне, у мяне было два пачуцці: першае — гэта пачуццё захаплення веліччу народа, яго мастацтва, яго культуры, яго майстэрства, якое працвітала ўжо шмат стагоддзяў таму назад. Гэты помнік — гордасць індыйскага народа. Але ў

Ленінград. Адміралцейства. Цэнтральная вежа.
Архітэктар А. Д. Захараў.

мяне нарадзілася і іншае пачуццё. Я міжволі падумаў аб тым, як каралі і цары не шкадавалі працы чалавека, як марнатраўна яны яе расходавалі. Ствараючы такія помнікі рукамі падушладных ім людзей, яны вычэрпвалі сілы і сродкі народа з адзінай мэтай — праславіць саміх сябе. А ў гэты час, як відаць, мільёны людзей паміралі ад голаду».

Падобную ацэнку заслугуваюць і здзіўляючыя наша ўяўленне вавілонскія зігураты, і егіпецкія піраміды, і будыйскія храмы, і рымскія трыумфальныя аркі, і сярэднявечныя замкі феадалаў, і пышныя палацы ампіра.

Паняцце аб прыгажосці ў архітэктуры заўсёды павінна быць гістарычна канкрэтным. Ідэалы прыгажосці архітэктуры былі ў розныя эпохі рознымі і залежалі ад існуючага сацыяльнага ладу, узроўню тэхнікі і прымяняемых будаўнічых матэрыялаў.

У адрозненне ад архітэктуры класавога грамадства савецкай архітэктуры ўласцівы рысы жыццесцвярдзальнай ідэалогіі савецкіх людзей. Гэтыя рысы мы відавочна ўспрымаем і знаходзім пад зямлёй у светлых падземных збудаваннях метро і ў новых ансамблях савецкіх гарадоў і калгасных сёл.

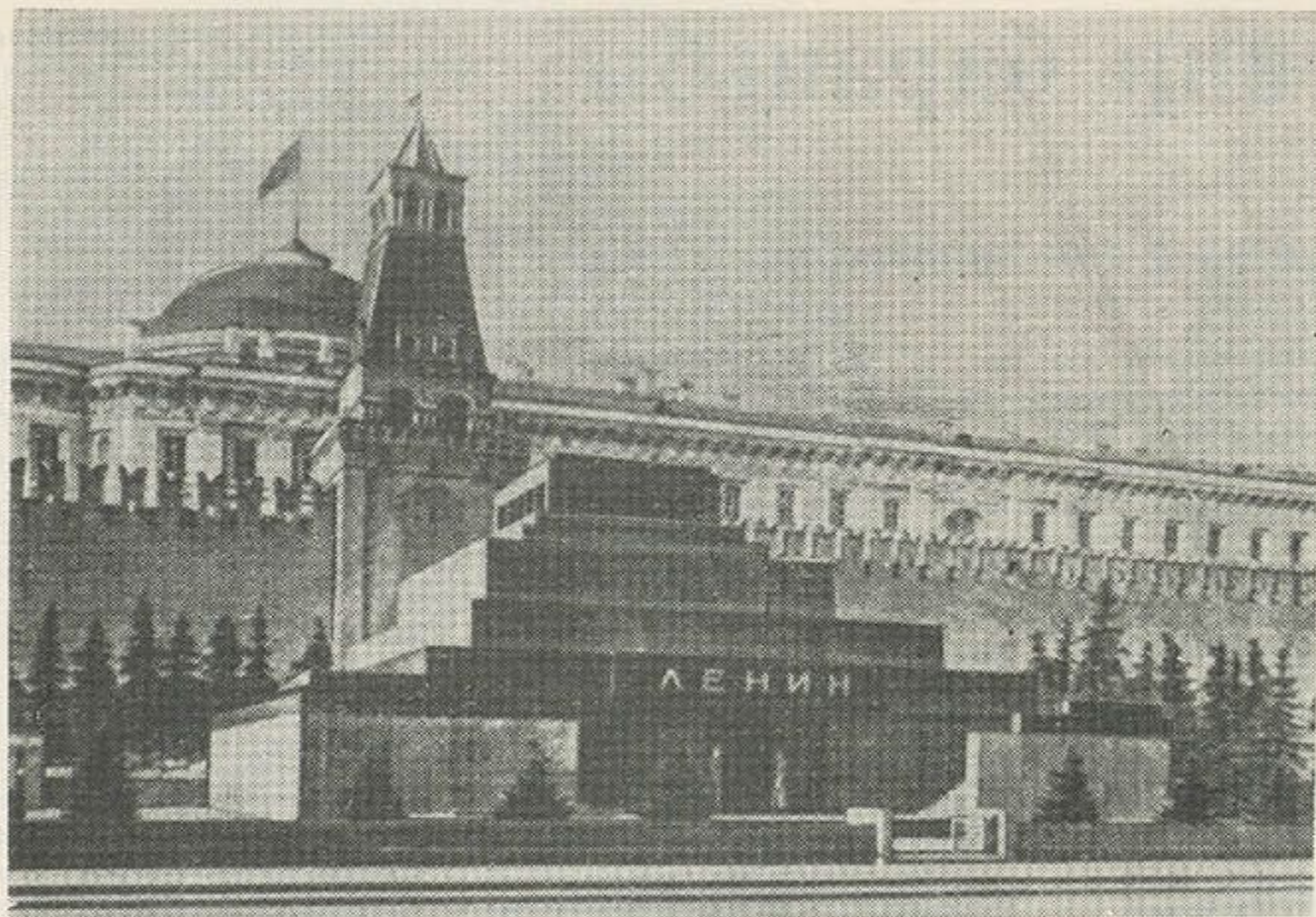
Праблема стварэння новага сацыялістычнага стылю — адна з галоўнейшых у архітэктуры.

Стварэнне стылю сацыялістычнай архітэктуры справа не лёгкай, гэты стыль павінен быць новай ступенню ў развіцці архітэктуры. Сацыялістычнай архітэктуры ўласціва арганічнае адзінства практычнай мэтазгоднасці, прагрэсіўнасці канструкцыйных рашэнняў і мастацкай выразнасці.

Калі ў мінулым эстэтычныя ідэалы архітэктуры атоесамляліся з пышнасцю дэкаратыўных упрыгожанняў, багаццем дэкара, то для новых твораў савецкай архітэктуры ўласціва спалучэнне гладкіх плоскасцей, энергічны рытм выразных аб'ёмаў, багацце колеравага вырашэння, сілуэт забудовы, ансамблевы прынцып забудовы з актыўным выкарыстаннем прыроднага асяроддзя зялёных насаджэнняў з умелым ажыццяўленнем работ па знешняму добраўпарадкаванню.

Савецкая архітэктура, паняцце аб яе прыгажосці перажылі рад этапаў.

Прагрэсіўныя рысы архітэктуры 30-х гадоў не атрымалі шырокага развіцця з-за недастаткова высокага ў той час узроўню будаўнічай індустрыі, адсутнасці новых матэрыялаў, неадпаведнай якасці будаўніцтва. Іменна таму маглі ўзнікнуць дамы-каробкі, якія не задавальнялі эстэтычных запатрабаванняў народа. Аднак з гэтага не былі зроблены правільныя вывады. Група вядомых архітэктараў і былая Акадэмія архітэктуры пачалі насаджаць нястрымнае ўпрыгожанне пад выгладам авалодання архітэктурнай спадчынай мінулага. Мы помнім суровую і заслужаную крытыку партыі і ўрада і асабіста Мікіты Сяргеевіча Хрушчова ў адрас архітэктараў за архітэктурныя празмернасці. Зараз

Маўзалеі У. І. Леніна ў Маскве. Архітэктар А. В. Шчусеў.

адбыліся глыбокія сур'ёзныя творчыя зрухі ў нашай архітэктуры, аднак, перабудова творчасці яшчэ не завершана, а ў свядомасці многіх людзей яшчэ захаваліся ідэалы архітэктурных твораў, якія абавязкова звязаны з каланадамі, порцікамі і іншымі атрыбутамі класікі. У гэтых умовах прапаганда новай архітэктуры з'яўляецца асабліва актуальнай.

Парасткі гэтага новага ў савецкай архітэктуры можна бачыць на прыкладзе забудовы мікрараёна вул. Сталінградскай у г. Мінску, на прыкладах забудовы новых жылых раёнаў у Маскве, Ленінградзе, на прыкладзе будаўніцтва новых гарадоў, у тым ліку і беларускіх — Салігорска, горада полацкіх нафтавікоў і да т. п.

Трэба адрозніваць архітэктуру асобнага будынка і архітэктуру ансамбля. Важна, каб не толькі і не столькі быў прыгожы асобны будынак, неабходна, каб у цэлым была прыгожая ўся вуліца, жылы раён, увесь горад. У сучасных умовах іменна горадабудаўнічы пачатак пранізвае ўсю творчасць савецкіх архітэктараў, бо толькі вялікія архітэктурныя ансамблі здольны стварыць неабходныя ўмовы для жыцця людзей і выклікаць вялікія пачуцці.

Разгледзім для прыкладу ансамбль цэнтра нашай сталіцы — горада Мінска, які атрымаў усеагульнае прызнанне.

Чым дасягаецца яго ўражлівая сіла? Не толькі архітэктурай асобных будынкаў, хоць многія з іх заслужваюць спецыяльнага разгляду.

Удалыя прапорцыі вышыні дамоў да шырыні праспекта ствараюць неабходную прасторавую гармонію, як кажуць, на праспекце вольна дыхаецца. Радавая забудова рытмічна чаргуецца з прасторамі плошчаў, ствараючы разнастайнасць і надаючы буйны маштаб усяму гораду. Збудова магістралі ля ракі раптам перапыняецца вялікай багата азелянёнай прасторай са штучна створаным вадзяным люстэркам, у якім бачна панарама аддаленых будынкаў. Змена ўражанняў, цудоўны гарадскі пейзаж, створаны рукамі чалавека, робяць незабыўнае ўражанне.

Багацце ансамбля цэнтра таксама ўзмацняецца дзякуючы раскрываючымся, па ходу руху, дадатковым ансамблям вуліц, што ўліваюцца ў яго. Так ля плошчы імя Леніна раскрываецца перспектыва на вул. Святлода са скверам і будынкам павышанай паверхавасці на рагу вул. 11 чэрвеня.

Працягваем размову

аб прыгожым

Затым спакойны сілуэт забудовы праспекта раптам акцэнтуюцца курданерам, які замыкае вул. Урыцкага, далей ідзе ансамбль Камсамольскага бульвара, вось якога замыкаецца аркадай уваходу на стадыён «Дынама», а з процілеглага боку — вежай на адміністрацыйным будынку і дзвюма фланкіруючымі вежамі на жылых будынках. Затым зноў спакойная забудова вядзе да Цэнтральнай плошчы, дзе фарміруецца ансамбль, значна большай сілы і выразнасці. І так на ўсім працягу ансамбля цэнтра.

За апошнія некалькі гадоў ён узбагаціўся новымі архітэктурнымі вузламі ў месцы перасячэння праспекта імя Сталіна з вул. Даўгабродскай, на развілцы Даўгабродскай і Галантарэйнай створана новая плошча, якая замыкае перспектыву з боку праспекта. Завяршаецца фарміраванне адной з лепшых плошчаў — плошчы імя Якуба Коласа, фарміруецца плошча імя Калініна і інш. Такім чынам, паступова завяршаецца фарміраванне аднаго з выдатных ансамбляў савецкага дойлідства — цэнтра горада Мінска.

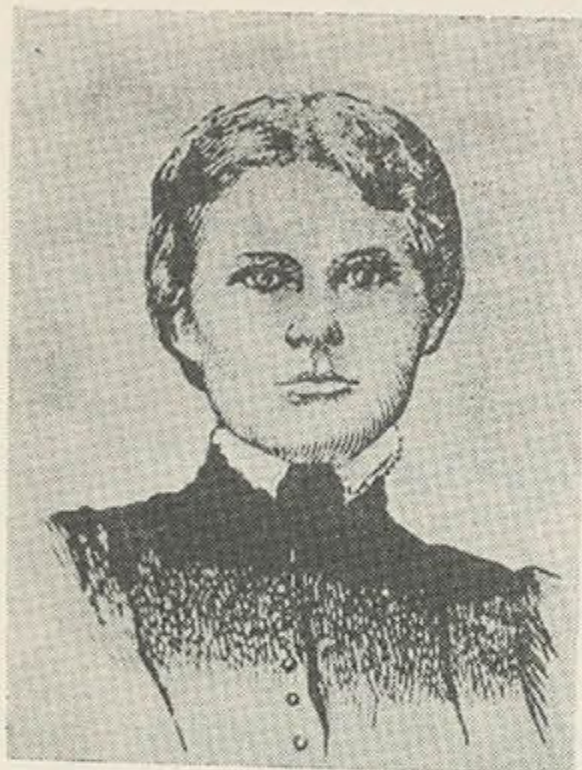
Архітэктура, якая ствараецца ў нашы дні, будзе жыць у вяках, яна ўвойдзе ў камуністычнае грамадства, таму клопаты аб якасці будаўніцтва, прыгажосці нашых гарадоў і сёл вялікія і адказныя. Дрэнную, няўдалую карціну мастака можна зняць са сцяны, няўдалы твор кампазітара можна не выконваць, няўдалую архітэктурную будынкаў, вуліц, плошчаў знішчыць немагчыма. Таму такая вялікая гістарычная адказнасць нашых архітэктараў за станаўленне новага, сацыялістычнага стылю архітэктуры, такія вялікія клопаты нашай грамадскасці аб высокай якасці новых архітэктурных ансамбляў.

О. ЛАДЫГІНА,

старшыня Саюза
архітэктараў Беларусі.

Плошча імя Калініна будзе адной з прыгажэйшых у Мінску. Яна забудовваецца новымі жылымі дамамі.
На здымку (злева): 112-кватэрны жылы дом, які хутка заселяць навасельцы.

Што то будзе, што то будзе
З гэтай песняй у нашым
людзе...
...Народ чуе голас з неба,
Што свабоды яму трэба.
Цётка, 1905.

Цётка (Элаіза Сцяпанаўна Пашкевіч) нарадзілася ў беднай сялянскай сям'і, у 1876 г., у вёсцы Пяшчаны Лідскага павета. Дзяцінства яе было нялёгкае: яна пасвіла чужых кароў, дапамагала ў гаспадарцы, цяжка працуючы. У 1894 г. бацькам Цёткі ўдаецца ўладкаваць яе ў чацвёрты клас прыватнай жаночай гімназіі ў Вільні. Пасля непрацяглай працы ў якасці народнай настаўніцы Цётка паступае на вышэйшыя педагогічныя курсы П. Ф. Лесгафта ў Пецярбурзе (1902—1904). Затым зноў вяртаецца ў Вільню і працуе ў Нова-Віленскай псіхіятрычнай лячэбніцы ў якасці фельчара. Тут яна прымае актыўны ўдзел у рэвалюцыйным руху, шмат піша вершаў і пракламацый, у выніку чаго вымушана была перайсці на нелегальнае становішча. Пазтэса жыве ў Львове і вучыцца на філасофскім факультэце ўніверсітэта, выдае на беларускай мове ў Жалкове зборнікі сваіх твораў. У 1913 г. яна пераязджае ў Вільню на сталае жыхарства. У лютым 1916 г. Цётка памёрла ад тыфусу. Пахавана пазтэса ў вёсцы Высокі Двор, на ўзгорку пры дарозе. Побач з ёю — магіла яе пляменніцы і віленскай студэнткі, расстраляных гітлераўскімі злачынцамі.

Росквіт паэтычнай творчасці Цёткі прыпадае на перыяд рэвалюцыі 1905 года. Пазтэса загартавалася і ўзмужнела ў агні рэвалюцыйнай барацьбы і да канца дзён сваіх заставалася вернай Чырвонаму штандару рабочых і працоўных сялян. Перш чым стаць пазтэсай, Цётка была ўжо грамадзянінам, вернай дачкой народа і самаадданым змагаром рэвалюцыйнага падполля. Яе крылатая песня нарадзілася на ўз-

Пясняр барацьбы

(Да 85-годдзя з дня нараджэння Цёткі)

бунтаваных пралетарскім духам гарадскіх плошчах і пад неспакойнымі сялянскімі стрэхамі. Адсюль, між іншым, і пачынаецца ў паэзіі Цёткі гэтая глыбокая вера ў непарушны класавы саюз рабочых і сялян, сцэментаваны непахіснай упэўненасцю ў перамогу свабоды над няволяй. Не выпадкова Цётка, звяртаючыся да «родных братоў» («Вера беларуса», 1905), усклікала:

Мы не з гіпсу, мы з камення,
Мы з жалеза, мы са сталі.
Нас палілі у пламенні,
Каб мацнейшымі мы сталі.
Цяпер, братцы, мы з граніту,
Душа наша з дынаміту,
Рука цвёрда, грудзь акута,
Пара, братцы, парваць пумы.

Парваць ланцугі няволі пазтэса заклікала не толькі ў сваіх вершах і песнях («Хрэст на свабоду», «Ласы», «Перад новым годам», «Пад штандарам», «Будаўнік», «Прысяга над крывавымі разорами», «Навагодніліст» і многія іншыя). Яна была яшчэ палкім трыбунам і бясстрашна выступала на мітынгх і публічных сходах з палымнымі прамовамі. Аб гэтым сведчыць блізкі знаёмы Цёткі — Яўген Хлябцэвіч.

«Памятаю, — кажа ён, — яе выступленне на мітынгу (Вільня, 1905), які быў арганізаваны «Лігай раўнапраўя жанчын» у чыгуначным клубе, дзе выступалі прадстаўнікі палітычных партый... Цётка гаварыла: «Вось тут сабраліся капляюшнікі, з якімі работніцам не па дарозе. Работніцы павінны запісвацца не ў буржуазную лігу, а ў пралетарскую партыю сацыялістаў...» Цётка знаходзілася пад уплывам сацыял-дэмакратычнай арганізацыі... Сацыял-дэмакраты «скарыстоўвалі яе вершы для выпуску сваіх партыйных пракламацый, хавалі ў яе кватэры міміограф (прыладу для падпольнага друку), сваіх падпольных работнікаў... Неўзабаве і сама Цётка вымушана была перайсці на нелегальнае становішча».

І не дзіва, бо за такія вось «вернападданія» радкі яна апынулася б, калі не на вісельні, то, напэўна, дзесьці на сібірскай катарзе:

...Трэба ладу,
Трэба шроту, бомбаў,
стрэльбаў,
Трэба біць нам гэтых шэльмаў.
Трэ' злізаць усіх міністраў,
Бюракратаў, антыхрыстаў.
Яшчэ чую голас з неба,
Што цара павесіць трэба!

Бунтарная паэзія Цёткі была верным саюзнікам рэвалюцыі 1905 года. Яе вершы і песні ішлі ў падпольныя сацыял-дэмакратычныя друкарні і ў тысячах экзэмпляраў распаўсюджваліся ў гарадах і вёсках. Пазтэса нярэдка сама прымала актыўны ўдзел у гэтым, аб чым і сёння яшчэ сведчаць яе аднавяскоўцы.

Яна не прызнавала мастацтва, адарванага ад жыцця і барацьбы народных мас за лепшую долю і волю. Яна разглядала сваё паэтычнае слова, як вострую зброю, што карае ворагаў народа і натхняе на рэвалюцыйныя подзвігі змагароў за яго інтарэсы.

Цётка была і застаецца самаадданым рэвалюцыйным пясняром. Яе вострае, праўдзівае паэтычнае слова пранікала ў самыя шырокія пласты народных мас, будзіла іх на бараць-

бу супраць царскай тыраніі і яе саюзнікаў — капіталістаў і памешчыкаў. Спачатку ў шматлікіх лістоўках, затым ў зборніках, выдадзеных за мяжою («Хрэст на свабоду», «Скрыпка беларуская», Жалкова, 1906), вершы і песні Цёткі будзілі сацыяльную і нацыянальную самасвядомасць працоўнага беларускага народа, клікалі яго на барацьбу за свабоду і вартае чалавека жыццё без дармаедаў і эксплуататараў. Пазтэса непахісна верыла ў перамогу народа над прыгнятальнікамі. Яна ўпэўнена ўсклікала («Добрыя весці», 1905):

Ах, браце родны, нясуцца
весці,
Ужо граюць маршы там на
ўсходзе;
Над кожнай хатай, у кожным
месцы
Шчабечуць птушкі нам аб
свабодзе.

Хоць і давялося беларускаму народу змагацца супраць царызму і буржуазіі яшчэ цэлых дванаццаць гадоў, але яго свабода прыйшла з Усходу, у Вялікім Кастрычніку 1917 года.

Сцяпан МАЙХРОВІЧ

З месяца ў месяц папайнеца новымі творамі Дзяржаўны мастацкі музей БССР. У гэтым годзе савецкія грамадзяне перадалі музею ў дар некалькі карцін. Па завяшчанню вядомага мастака-рэстаўратара І. К. Крайтара яго сястра Ганна Кандрацьеўна перадала музею карціну Врубеля «Партрэт танцоўшчыцы Аэра». Персанальны пенсіонер горада Масквы А. М. Калудараў прыслаў у Мінск карціну заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР А. В. Маравава «Зачыталіся». Зусім нядаўна музей папоўніўся фамільнымі партрэтамі сям'і народнага мастака БССР В. К. Бялыніцкага-Бірулі. Іх перадала музею ўдава мастака Алена Алексееўна.

На здымку: наведвальнікі музея ля карціны А. В. Маравава «Зачыталіся».

Фота І. Змітровіча.

Что можно купить
вместо литра водки?

500 гр. масла, 1 кг. мяса,
1 кг. сахара, 2 кг. яблок, или
пару детской обуви, детс-
кое платье, 2-3 игрушки.

Алкагалізм — гэта зло, якое ў нас поўнасю яшчэ не ліквідавана. Трапляюцца людзі, у якіх гарэлка — спадарожніца радасці і гора.

Да алкагольных напіткаў людзі лёгка прывыкаюць, хутка трацяць пачуццё меры і непрыкметна для сябе апынаюцца пад уладай шкоднай звычкі. Чарка вядзе да шклянкі, а шклянка да паўлітра. Вельмі часта падпіўшы чалавек спачатку чырванее, затым бледнее, у яго пачынаецца галаўны боль, слабасць, моташнасць, часам рвота і нават стан непрытомнасці. На наступны дзень назіраюцца страта апетыту і слабасць. Чалавек, які часта ўжывае спіртныя напіткі, робіцца прыгнечаным, злым. Пасля таго, як ён працверазіцца, у яго з'яўляецца жаданне пахмяліцца і ён зноў пачынае піць, каб «падбадзёрыць сябе», «узняць настрой».

Асабліва недапушчальна, калі ў п'янства ўцягваюцца падлеткі. Часта бацькі дазваляюць юнакам выпіць у кампаніі дарослых, адзначаць урачыстыя падзеі свайго жыцця віном і нярэдка не заўважаюць, што іх дзеці прывыкаюць да спіртных напіткаў.

Злоўжыванне алкаголем наносіць цяжкую страту здароўю. Асабліва дрэнна ўплывае алкаголь на нервовую сістэму. Хада «зігзагамі», няспрытныя, цяжкія рухі, «змазаная» мова п'янага — усё гэта нагадвае сабой з'явы паралічу цэнтральнай нервовай сістэмы.

Алкаголь наркатычны, узбуджаючы, ап'яняючы яд. Як усякі наркатычны яд, ён вельмі шкодны.

Цвярозы чалавек увесь час кантралюе сваю мову, дзеянні, учынкi, устрымліваецца ад таго, што, паводле яго думкі, можа аказацца непрыемным для яго самога або для іншых людзей. У стане ап'янення адбываюцца сур'ёзныя парушэнні вышэйшай нервовай дзейнасці, якія неўзабаве мяняюць паводзіны п'янага. Вось чаму п'яны чалавек гаворыць шмат лішняга, часта лаецца, дапускае недарэчныя грубыя

Шкодны перажытак мінулага

жарты. Ён дрэнна разбіраецца ў навакольнай абстаноўцы, легкадумна паводзіць сябе. Нездарма ворагі карыстаюцца балбатлівасцю і маральнай няўстойлівасцю п'яных, каб здабыць у іх сакрэтныя звесткі.

Злоўжыванне алкаголем можа прывесці да захворвання псіхозамі: белай гарачкай, алкагольным галюцынозам і інш.

Ад працяглага ўжывання спіртных напіткаў узнікаюць не толькі цяжкія нервовыя і псіхічныя хваробы, але захворванні ўнутраных органаў. Так, парушаецца нармальная работа печані, яна рэзка павялічваецца і робіцца хваравітай, часам развіваецца цяжкая хвароба — цыроз, зморшчванне печані. Рэзка змяняюцца ныркі.

З прычыны злоўжывання алкаголем сэрца павялічваецца, робіцца вялым — пачынаецца хвароба — міякардыт, развіваецца заўчасны склероз і гіпертанічная хвароба.

Алкагалізм можа прывесці да слепаты. Асабліва вялікай з'яўляецца такая небяспека для чалавека, які п'е ўсякія алкагольныя сурагаты, напрыклад, самагонку. У самагонцы, апрача алкаголю, знаходзяцца ў большай меры, чым у звычайных спіртных напітках, рэчывы, шкодныя для здароўя, метылавы спірт, эфірныя масла, якія разбураюць цэнтральную нервовую сістэму.

П'янства разбурае сям'ю, калечыць быт. Судовыя справы аб сямейных і кватэрных скандалах і шлюбаразводных працэсах часта звязаны з п'янствам. Шмат калецтваў у быццё і на вытворчасці людзі атрымліваюць у стане ап'янення. Людзі, што злоўжываюць спіртнымі напіткамі, часта ператвараюцца з добрых работнікаў у гультаёў, не выконваюць вытворчых планаў, падводзяць свой калектыў.

Алкагалізм з'яўляецца грамадскім злом, з якім трэба настойліва змагацца. Хворых людзей, здароўе якіх пацярпела з прычыны злоўжывання спіртнымі напіткамі, лечаць у нервова-псіхіятрычных бальніцах і дыспансерах. Такіх хворых лечаць сном, гіпнозам, ужываюць меры для выдалення ядавітых прадуктаў з іх арганізма. Хворым даюць такія лекавыя сродкі, якія паляпшаюць агульны абмен рэчываў і работу галаўнога мозгу.

Галоўная задача ў барацьбе з алкагалізмам заключаецца, вядома, у тым, каб прадухіліць яго развіццё.

Часам даводзіцца чуць пытанне: «Навошта прадаюць алкагольныя напіткі, калі яны могуць прынесці шкоду?»

Забараняць продаж такіх напіткаў, аднак, нельга. Практыка паказала і за рубяжом і ў нашай краіне, што забарона продажу гарэлкі прыводзіць да падпольнай вытворчасці і продажу сурагатных спіртных напіткаў, якія змяшчаюць вельмі шкодныя для арганізма прымесі.

Для барацьбы з алкагалізмам у нас мабілізуецца намаганні ўсёй савецкай грамадскасці. Барацьба гэтая дасць добрыя вынікі, калі кожны з нас будзе актыўна змагацца супраць п'янства.

М. ЗУЕУ,
урач-метадыст Мінскага абласнога
дома санітарнай асветы.

Вурочы дзядзю ветліваці

У Льва Мікалаевіча Талстога ёсць байка «Стары дзед і ўнучак». У ёй расказваецца аб дрэнных адносінах сына і нявесткі да старога бацькі. Яны не дазвалялі яму садзіцца абедальна за агульны стол, а давалі ёсці толькі за печку і ў драўлянай місцы.

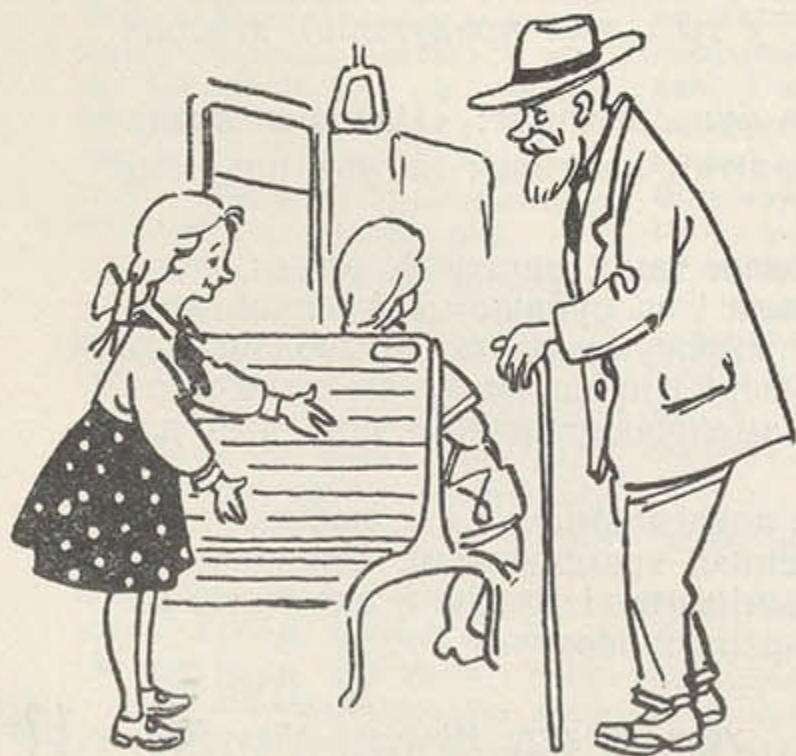
Аднойчы сын і нявестка ўбачылі, што дзіця іх (яму было чатыры гады) сядзіць на падлозе і складае дошчачкі.

— Што ты робіш, Міша? — запытаў у яго бацька. Міша гаворыць: — Гэта я, бацюхна, ражку раблю. Калі вы з матухнай старога будзеце, каб вас з гэтай ражкі карміць. Муж і жонка паглядзелі адзін на аднаго і заплакалі. Ім стала сорамна, што яны так бессардэчна адносіліся да старога; і пачалі яны яго садзіць за агульны стол і даглядаць яго.

Хоць гэтая байка напісана для дзяцей, але з яе павінны зрабіць вывад і некаторыя бацькі.

Выхоўваць у дзяцей павягу да старэйшых трэба пачынаць з самага ранняга ўзросту, бо потым, калі яны стануць дарослымі, ім цяжка будзе перабудоўваць сябе, мяняць свае навыкі і звычкі. Нездарма гавораць у народзе: звычка — другая натура.

Некаторыя бацькі, не разумеючы, як адбываецца працэс фарміравання маральных якасцей асобы дзіцяці,

часам міжволі заахвочваюць грубасці маленькіх дзяцей.

Пакрыўдзіўшыся на дзядулю, трохгадовы Вадзік сказаў: «Дзедзя дулян». І ўсе прысутныя рассмяяліся. Вадзік адчуў адабрэнне і паўтарыў грубасць. Неўзабаве хлопчык прарабіў і такія «жарты»: схопіў чайную лыжку і кінуў у бабулю толькі за тое, што яна не дазволіла яму рассыпаць цукар па сталю.

— Што ты робіш, свавольнік, — смеючыся сказала мама. І хлопчык таксама рассмяяўся.

Пакуль дзіцяці ўсё даруецца. А пройдзе год-два, і бацькі за тое ж самае пачнуць дзіця караць, і яно будзе пакутаваць і плакаць: яму цяжка будзе зразумець, чаму тое, што раней заахвочвалася, цяпер забараняецца. Калі стануць маральныя звычкі, напрыклад, быць заўсёды ветлівым, уважлівым, спагадлівым, далікатным, фарміруюцца ў дзяцей з ранняга ўзросту, тады і шкодныя звычкі лягчэй ліквідаваць у самым зародку.

Як жа дзеці робяцца дзёрзкімі і грубымі? Безумоўна, іх спецыяльна не вучаць дрэнным паводзінам. У нас няма бацькоў, якія свядома жадаюць прывучыць сваіх дзяцей да чаго-небудзь дрэннага. Але часам сваімі паводзінамі фарміруюць у дзяцей непавагу да старэйшых. Вось прыклад. Адзін з суседзяў па кватэры вярнуўся з начной змены і лёгка адпачываў. Адпачываў ён раніцай. Жонка другога суседа звярнулася да свайго мужа: «Саша, прыглушы, калі ласка, радыё, спіць Іван Васільевіч». У адказ Саша заявіў: «Падумаеш, спіць. Радыё не ў яго пакоі». Так было сказана ў прысутнасці дзяцей, і гэта не магло прайсці для іх бесследна.

Дзеці вельмі назіральныя. Пры іх трэба ўзважваць кожнае слова. Яны чуюць вас нават і тады, калі заняты сваёй справай. Ад іх нічога не ўтоіш. Яны заўважаюць, як бацькі адносяцца да суседзяў, родных, знаёмых, як гавораць і што гавораць, каго і як асуджаюць. Усё гэта дзеці ўспрымаюць са здзіўляючай хуткасцю і дакладнасцю.

У адной знаёмай мне сям'і выхаваннем дзецігарадка Алёшы была няня. Бацькі хлопчыка, наогул, нядрэнныя людзі і любяць няню. Але часта ў прысутнасці сына яны пасмейваліся з яе фізічнага недахопу. Алёша не толькі пераняў ад бацькоў манеру насмешліва размаўляць з няняй, але і перасягнуў іх: яго жарты былі злыя і зневажальныя.

— Няўдзячны хлапчук! — крычаць на сына бацькі, — няня для цябе ўсё робіць, а ты...

А хто ж, як не яны самі, падалі хлопчыку дрэнны прыклад!

Значыць, першая, бяспрэчная ўмова выхавання ў дзяцей павягі да старэйшых — гэта асабісты прыклад бацькоў. Дзеці павінны быць сведкамі ветлівых і сардэчных адносін бацькоў да каго б там ні было, тады і яны будуць ветлівымі.

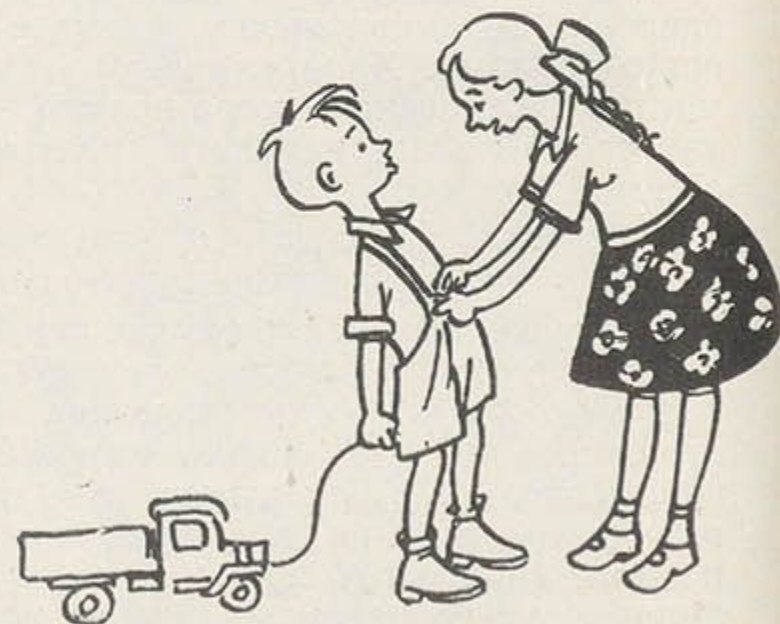
Другой умовай, ад якой залежыць выхаванне ў дзяцей павягі да старэйшых, з'яўляюцца чулыя адносіны бацькі да маці. У сям'і, дзе бацька добра адносіцца да маці, лічыцца з яе думкай, праяўляе ўвагу да яе, і дзеці растуць ветлівымі, выхаванымі. І наадварот, калі бацька грубы, не лічыцца з маці, зневажае яе чалавечую годнасць гэта нярэдка параджае грубасць, распущанасць і ў паводзінах дзяцей. Вельмі важна, каб бацькі былі людзьмі чулымі, ветлівымі, уважлівымі адзін да аднаго. І няма чаго саромецца цёплых, сардэчных узаемаадносін паміж мужам і жонкай. Некаторыя маці гавораць: «Мінуў той час, калі муж быў уважлівым, ветлівым, цяпер гэта ўжо не так важна. Мы ўжо даўно муж і жонка». Памыляюцца тыя бацькі, якія так думаюць. Недаацэнка сябе ў вачах дзяцей, зніжэнне патрабавальнасці па-ранейшаму павягаць сваю асобу вельмі шкодныя. Павяга да маці павінна быць асабліва прыкметнай іменна цяпер, калі вы, бацькі, выходзіце сваіх дзяцей і адказваеце ў першую чаргу за іх маральныя якасці.

Але мала, каб сам бацька добра адносіўся да маці. Неабходна, каб ён патрабаваў ад дзяцей павягі да яе і сачыў за гэтым увесь час: не даваць маці несці цяжкія рэчы, своечасова падаць ёй крэсла, выканаць яе распараджэнне. Павягаць маці трэба не толькі ў дзень восьмага сакавіка, а кожны дзень.

Ну, а як быць, калі раптам праявіцца выпадкі грубасці і бястактнасці дзяцей у адносінах да старэйшых? Што рабіць тады?

Пажадана, каб выпадкі грубасці і бястактнасці дзяцей у адносінах да старэйшых абмяркоўваліся ў сям'і.

Я ведаю адну сям'ю: бацька — токар на заводзе, маці — хатняя гаспадыня. Яны выхавалі чацвярых дзяцей. Дзеці іх ветлівыя, уважлівыя, чулыя не толькі ў адносінах да бацькоў і родных, але і да ўсіх людзей, з якімі ім даводзіцца мець справу. Пытаюся, як яны дабіліся гэтага? Бацька адказаў: «Асноўным у нашай сямейнай педагогіцы заўсёды было — абмеркаванне любога ўчынку нашых дзяцей і іх таварышаў у сям'і, і калі мы — бацькі, часам былі вельмі

заняті і не магли ўзначаліць сямейнага сходу, старэйшыя дзеці пераносілі яго на другі дзень, добра ўсведамляючы яго значэнне».

Як бачым, вялікай мудрасці тут няма, а эфект відавочны.

Аднак поспеху ў працэсе фарміравання ў дзяцей павагі да старэйшых мы не даб'ёмся, калі будзем патрабаваць ад дзяцей павагі, але самі не будзем паважаць іх. Для таго, каб дзеці паважалі дарослых, трэба каб і дарослыя паважалі дзяцей. Гэта адно з асноўных палажэнняў савецкай сістэмы выхавання. На бацькоўскую ласку, калі яна спалучаецца з разумнай патрабавальнасцю, дзеці адказваюць звычайна самымі сардэчнымі адносінамі.

Поважаць дзяцей — гэта значыць уважліва адносіцца да іх думкі, інтарэсаў, іх чалавечай годнасці. Калі дашкольнік робіць што-небудзь толькі таму што «так сказаў тата або так сказала мама», ён яшчэ і не думае пра тое, каб у яго запыталі пра яго думку, то школьнік у гэтым напрамку стаіць на ступеньку вышэй. У школьніка да 11—12 гадоў ужо могуць быць свае погляды на некаторыя рэчы, і ён вельмі хвалявацца рэагуе, калі з ім не лічацца, павышаюць на яго голас, ігнаруюць яго думку.

Малому можна сказаць: «Апрані цёплае паліто, а то прастудзішся». Звяртаючыся да дашкольніка ў форме распараджэння або загаду, мы яго не пакрыўдзім. Іншая справа — школьнік. Ён, напрыклад, лічыць, што на двары цёпла і што паліто зусім не патрэбна, тым больш, што ён вырашыў загартоўвацца. У яго ўжо ёсць свая думка, і ён яе гарача адстаявае. Дык чаму ж не выслухаць і не палічыцца з ім. Калі дзіця выходзіць такім чынам, што з ім не лічацца, не паважаюць яго, то, звычайна, і яно засвойвае такі ж стыль непавялі да старэйшых.

Выходзіць ветлівасць у дзяцей, бацькі павінны клапаціцца аб тым, каб дзіця разумела, што ў ветлівасці праяўляецца павага да людзей, якія працуюць на заводах, фабрыках,

Многім жыхарам Магілёва добра вядома хатняя бібліятэка пенсіянеркі Тацяны Васільеўны Ягоравай. Яе наведваюць больш 270 рабочых і служачых горада і іх дзяцей. Да іх паслуг сотні асабістых кніг Тацяны Васільеўны і звыш 2700 тамоў мастацкай і навукова-папулярнай літаратуры з абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна. Т. В. Ягорава добра ведае запатрабаванні сваіх чытачоў, ведае, каму якую кнігу парэкамендаваць.

На здымку: Тацяна Васільеўна Ягорава гутарыць з юнымі чытачамі.

Фота Ч. Мезіна.

у лесе і полі, да людзей, якія вучаць дзяцей у школе. Ветлівасць — гэта павага і да іншых дзяцей на двары, у школе, дзіцячым садзе.

Вучыце дзяцей паважаць старэйшых. Прывучайце іх выконваць элементарныя правілы: папрасі прабачэння, калі каго-небудзь незнарок штурхнуў; не чакай, пакуль цябе папросяць аб паслуге, сам прапануй дапамагчы, скажам, адчыніць дзверы, падняць рэч, якую ўпусціў старэйшы, перадаць што-небудзь і г. д. Уступай старэйшаму дарогу, месца ў трамваі, аўтобусе; устань, калі старэйшы

ўвайшоў у пакой, і прывітайся першым; не ўмешвайся ў размову старэйшых, пакуль да цябе не звернуцца. Дапамагай маленькім: калі дзіця павалілася, падымі яго, перавядзі за руку праз дарогу, калі ў гэтым ёсць патрэба і пагражае небяспека; зашпілі малому гузік, калі бачыш, што ён расшпілены, прылашчы і ўцеш, калі яно плача. Потым вашы дзеці самі без напамінкаў пачнуць рабіць так, як вы іх навучылі.

В. І. ЖУКОўСКАЯ,
кандыдат педагогічных навук.

Вяснянка

Узяць бы мне і ў вочы колісь сінія
Сыпануць бы бляску незнарок,
З валасоў атрэсці срэбра-іней
І аддаць табе свой слых і зрок.

Ты не слухай надаед-суседак,
Што вясна мінулася твая.
Я прырчу гэтаму! Я — сведка,
Любая, прыгожая мая...

...Памятаю, у цыпках мае ногі
Адмывала ты да белізны,
Напывала песні пра дарогі,
Вартавала ноччу мае сны.

Выпраўляла ў школу светлым ранкам,
Стужкі заплятала мне ў касу...
Любая, прыгожая вяснянка,
Як жа мне забыць тваю красу!

З выгляду звычайная жанчына,
Можна быць, такая, як усе...
Толькі прад маімі ты вачыма —
Вечная вяснянка у красе.

Ты й цяпер здаешся мне такою.
Не, вясна не адышла твая!
Цяжка разлучыць яе з табой, —
Любая, прыгожая мая.

Камень

Ляжыць на беразе вякамі,
Грудзьмі прыціснуўшы зямлю,
Халоднай шэрай глыбай камень
І думу думае сваю.
Гранітны твар, нібы шчацінай,
Імхамі рыжымі аброс.
У дар яму каралі з ціны
Дняпро сівы даўно прынёс.
Штораз у непагадзь з вятрам
Рака заве яго к сабе.
Каб ён, утомлены гадамі,
Лёг адпачыць на мяккім дне.
Але ён хоча тут застацца,
Вялізны, шэры, назаўжды:
Каб Прыдняпроўем любавалася,
Каб думу думаць праз гады.

Святлана МАРЧАНКА,
студэнтка Магілёўскага
педагогічнага інстытута.

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

МУРАШЫНАЯ ТРЫВОГА

Сяргей ГРАХОЎСКІ

Малюнкi В. Ціхановіча

І ў ляснога мураўя
Ёсць і хата, і сям'я:
Ёсць маленечкія дзеці,
Маці,

Бацька,
Бабка,
Дзед,
І запасы ёсць у клеці
На вячэру і абед.

Выйшаў рана муравей,
Пазірае з-пад брывей:
На світанні ў лесе росна
І туман каля ракі,
Але ўжо напалі кросны
На ялінках павукі.

Муравей паўзе к балоту
І бярэцца за работу,
Бо яго старая хата
Асядае без пары,
А на ўзлессі ёсць багата
І ламачча і кары.

Ён нагледзеў бярвяно,
Хоць і цяжкае яно,
Узваліў сабе на плечы,
Палажыў яго як след,
Але раптам чалавечы
На траве убачыў след.

Страх напаў на мураўя:
— Пабягу, пабачу я,
Можа зноў распуснік Пеця
Муравейнік пабурый,
Мо' спалоханыя дзеці
Разбрыліся па бары,

Мабыць Пецевы сляды
Нарабілі зноў бяды.
Можа прыдзецца спачатку
Усё нанова будаваць,
Ставіць з лісцікаў палатку,
Недаесці, недаспаць.

Муравей прыбег у хатку,
Але там усё ў парадку:
Фізізарядку робяць дзеці,
Падаслаўшы мяккі ліст,
Пазірае збоку Пеця —
Ён цяпер натураліст.

У ляснога мураўя
Ёсць і хата і сям'я.

У добры час!

Выхад першай кніжкі дае пэўнае ўяўленне аб яе творцу. Прачытаўшы вершы зборніка Дануты Бічэль «Дзявочае сэрца», які нядаўна выйшаў у свет, мы пазнаёмліся са шчырым, закаханым у жыццё чалавекам. Многія вершы зборніка глыбока западаюць у сэрца. У першую чаргу гэта трэба сказаць аб вершах:

«Роднае слова», «Сёння слоў прыгожых не кажы», «Ночка крые берагі», «Сэрца дзявочае», «Радзіма».

Маладая паэтэса знаходзіць дарогу да сэрца чытача сваёй задушэўнасцю.

Данута Бічэль мае свой светапогляд на рэчы, аб усім імкнецца гаварыць па-свойму, свежа. Сучаснасць у яе вершах характарызуецца паняццем «жыццё». А гэта вельмі важна, што маладая паэтэса разумее: паэзія павінна быць «зямной».

Адметным з'яўляецца і тое, што Данута Бічэль працуе над словам. Нездарма яна піша ў вершы «Роднае слова»:

Я чула пясчотнае, шчырасці поўнае,
Маё беларускае, роднае, кроўнае,
Такое раптоўнае, такое чароўнае,
Такое ласкавае, цёплае, чыстае,
Як сонца, агністае,
Як Нёман, празрыстае,
Як казка, быліна, як песня, жаданае,
Дагэтуль яшчэ у жыцці неспазнанае,
Гарачае слова ад шчырага сэрца!

Так, радкі многіх вершаў іменна ідуць у паэтэсы ад сэрца.

Праўда, не ўсе вершы, уключаныя ў зборнік, маюць аднолькавую мастацкую вартасць, але ўсё ж слабых у ім чытач не знойдзе.

Дануце Бічэль усяго 23 гады. Нарадзілася яна ў сялянскай сям'і. Скончыла Навагрудскае педвучылішча і цяпер вучыцца ў Гродзенскім педагагічным інстытуце імя Я. Купалы. У яе асобе мы маем задушэўны, шчыры талент. Што ж, у добры час!

М. КАЦЮШЫН

Данута БІЧЭЛЬ

ПОЛЬКА

У калгасе сёння свята:
Падружыла з нівай хата,
Повен клуб, гасцей багата,
Рвуцца ў высі агнявыя,
Беларускія, жывыя
Трапятухі-полькі.

Шырай дзверы, шырай дзверы!
Колас просіцца ў кватэры.
Насыпайце поўнай меры
Залатое збожжа.

Святу светламу ўраджая
Бестурботная, жывая
Полька дапаможа.

Тут жанаты й нежанаты.
Звонкіх песень рой крылаты.
Пасылайце ўвысь, дзяўчаты,
К зорам адгалосак!
Гарманіст жа налягае...
Баявая, агнявая
Полька родных вёсак!

У ДАПАМОГУ АТЭІСТУ

БІБЛІЯТЭКА атэіста папоўнілася новымі кнігамі. Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпусціла ў свет брашуру В. Н. Вінаградава «Выяўленчае мастацтва ў барацьбе з рэлігіяй», зборнік «Антырэлігійныя п'есы», куды ўвайшлі новыя аднаактвыя п'есы беларускіх драматургаў, зборнік пад назвай «Бог і людзі», дзе надрукаваны антырэлігійныя вершы, байкі і фельетоны.

У антырэлігійнай прапагандзе — у лекцыях, дакладах і гутарках — можна шырока выкарыстоўваць творы рэалістычнага выяўленчага мастацтва другой палавіны XIX стагоддзя, прасякнутыя перадавымі ідэямі таго часу. Тут на дапамогу атэісту і прыходзіць брашура В. Н. Вінаградава «Выяўленчае мастацтва ў барацьбе з рэлігіяй».

Многія творы славутых рускіх мастакоў XIX стагоддзя, як, напрыклад, В. Р. Пярова, І. Я. Рэпіна, К. А. Савіцкага, Р. Р. Мяседава, А. І. Карзухіна, М. В. Неўрава і іншых, прасякнуты духам атэізму. Яркія карціны жыцця, створаныя гэтымі мастакамі, дапамагаюць наглядна ўбачыць рэакцыйную сутнасць усіх і ўсякіх рэлігій і іх прапаведнікаў.

У брашурцы змешчаны рэпрадукцыі шасці карцін, у якіх ярка паказаны непрывабнае аблічча духавенства і хлусня яго царкоўнай прапаведзі.

Аўтар брашурцы падкрэслівае, што вялікае ўздзеянне на некаторых мастакоў аказаў атэізм рускіх рэвалюцыйных дэмакратаў і асабліва вядо-

мае пісьмо В. Р. Бялінскага да М. В. Гоголя, якое Уладзімір Ільіч Ленін назваў самым лепшым творам бесцэнзурнай літаратуры таго часу.

Справядліва папракаючы М. В. Гоголя ў памылковай думцы наконт гнюснага рускага духавенства і яго ролі ў грамадстве, В. Р. Бялінскі пісаў: «...але няўжо ж на самай справе вы не ведаеце, што наша духавенства знаходзіцца ва ўсеагульнай пагардзе ў рускага грамадства і рускага народа? Пра каго рускі народ расказвае пахабную казку? Пра папа, пападдзю, папову дачку і папова работніка. Ці не ёсць поп на Русі для ўсіх рускіх прадстаўнік абжорства, скупасці, нізкапаклонства, бессаромнасці? І быццам усяго гэтага вы не ведаеце? Дзіўна. Па-вашаму, рускі народ самы рэлігійны ў свеце: хлусня! Аснова рэлігійнасці ёсць піэтызм, глыбокая павага, страх божы. А рускі чалавек вымаўляе імя божае, пачухваючы сябе там-сям. Ён гаворыць пра абраз: гадзіцца — маліцца, а не гадзіцца — гаршкі накрываць».

Прыгледзьцеся больш уважліва, і вы ўбачыце, што гэта па натуре глыбока атэістычны народ. У ім яшчэ шмат забабонаў, але няма і следу рэлігійнасці. Забабоны праходзяць з поспехамі цывілізацыі... Большасць жа нашага духавенства заўсёды адзначалася толькі тоўстымі брукхамі, схаластычным педанствам ды дзікім невуцтвам».

Гэтыя магутныя па сіле выкрыцця духавенства словы В. Р. Бялінскага

з'явіліся як бы пралагам да стварэння шырока вядомых антырэлігійных карцін рускіх мастакоў другой паловы XIX стагоддзя.

Аўтар брашурцы раіць, у якіх лекцыях і гутарках выкарыстоўваць тыя ці іншыя карціны. Так, напрыклад, расказваючы пра шкоднасць рэлігій, пакадана паказаць рэпрадукцыі карцін В. Р. Пярова «Пропаведзь у сяле» і «Спрэчка аб веры», а таксама «Сустрэча іконы» К. А. Савіцкага, «Перад споведдзю» А. І. Карзухіна і іншыя. У гэтых творах мастакі глыбока раскрываюць сутнасць рэлігій, яе рэакцыйную ролю ў развіцці грамадства, выкрываюць царкоўныя абрады і дзікія норавы духавенства. У гутарках па выкрыццю рэлігійных «цудаў» можна выкарыстаць карціну Р. Р. Мяседава «Малебен у полі ў час засухі», твор К. А. Савіцкага «З нячыстым знаецца» і іншыя.

У лекцыях або гутарках на тэму «Як рэлігія адносіцца да жанчыны» можна выкарыстаць карціны М. В. Неўрава «Выхаванка» і В. У. Пукірава «Няроўны шлюб». У гэтых карцінах мастакі выкрываюць фальшывасць рэлігій і царквы — віноўнікаў трагічнага становішча жанчыны ў царскай Расіі.

У зборніку «Антырэлігійныя п'есы» — чатыры аднаактоўкі: «Браты ва Хрысце» У. Няфёда, камедыя

Ніл ГІЛЕВІЧ

ЦЕШЧА ВІНАВАТА

За сталом ішла размова
Пра навуку, атам, космас,
І зусім не выпадкова
Зачапілі бога ўскосна.

Гаспадар, глынуўшы ў меру,
Кажа гасцю: — Знаеш, сябра,
Ані ў якага я д'ябла
Ані столечкі не веру!

Бацька мой, хоць невучоны
Быў, а меў, брат, галаву:
Не панёс мяне ў царкву!
Так і вырас нехрышчоны.
І не горш другіх живу!

Рэлігійную заразу
Ненавіджу, не цяплю!
Я за ўсё жыццё ні разу
Не заглянуў у царкву!..

Тут маленькая дачушка —
Трохгадовая пястуха —
Заскакала ля стала:
— Ты не быў, а я была!
Ты не быў, а я была!
Толькі бабка загадала,
Каб я папку не казалася...

Госць аж ахнуў:
— Вось дык дзіва!
З кім жа, дзетка, ты хадзіла!

— З кім хадзіла! Бабка, я
І мамка хросная мая.
— Дык і хросненая ёсць!! —
Яшчэ больш здзівіўся госць.

Як бы просячы спагады,
Гаспадар сказаў: — Павер,
Не магу даць цешчы рады:
Не кабета — чысты звер!
Гэта ўсё яна, яна,
Гэта цешчына віна...

Атэіста вось такога
Напаткаў яшчэ ў нас можна:
Сам не верыць змалку ў бога,
А дзіця — расце набожным.
Варта ж цешчы добра ўзяцца —
Дык гатоў і сам згадзіцца:
І хрысціцца,
І маліцца,
І штотыдзень прычашчацца —
Толькі б з цешчай не спрачацца!

«Дзівосы на калёсах» П. Данілава і іншыя. Іх можна паставіць на клубнай сцэне, нават самай маленькай.

Усе гэтыя п'есы выкрываюць сутнасць рэлігій, паказваюць сапраўдны твар тых, хто хаваецца пад маскай набожнасці.

У зборніку «Бог і людзі» надрукаваны антырэлігійныя вершы, байкі і фельетоны.

Розныя па мастацкіх вартасцях, яны ўсе вельмі карысныя тым, што дапамагаюць змагацца з перажыткамі мінулага.

А. КАЗЛОУ

Памятайце пра гэта, бацькі!

Чым меншае дзіця, тым больш небяспечна для яго любое захворванне. Асабліва цяжка пераносяць маленькія дзеці захворванні дыхальных шляхоў і страўнікава-кішэчных расстройстваў.

Чаму ж такім слабым з'яўляецца стрававальны апарат дзіцяці? Гэта тлумачыцца тым, што ён яшчэ недастаткова развіты, а ў той жа час нясе вялікую нагрузку.

Вядома, што першы год жыцця дзіця расце найбольш інтэнсіўна. За 12 месяцаў яно патройвае сваю вагу і вырастае прыкладна на 20 сантыметраў. Хуткае развіццё патрабуе ўзмацненага харчавання. І сапраўды, грудное дзіця спажывае адносна больш ежы, чым дарослы чалавек. Калі падлічыць колькасць ежы, якая прыпадае на кожны кілаграм вагі, то акажацца, што нованароджаны есць утвая больш дарослага.

А між тым у страўніку і кішэчніку дзіцяці першых месяцаў жыцця выдзяляецца яшчэ недастаткова стрававальных сокаў, слізістая абалонка кішэчніка далікатная.

Апрача таго, у раннім узросце арганізм яшчэ дрэнна супраціўляецца хваробатворным мікробам, а таксама іншым неспрыяльным уздзеянням — перакормліванню, пераграванню, хібам у доглядзе.

Для правільнага стрававання і папярэджання захворванняў неабходна, каб ежа, якую атрымлівае дзіця, была лёгка засваяльнай, свежай і абсалютна чыстай.

Даўно ўстаноўлена, што страўнікава-кішэчныя захворванні значна радзей узнікаюць і лягчэй праходзяць

Член-карэспандэнт Акадэміі
медыцынскіх навук СССР
прафесар Е. Н. ХАХОЛ

у дзяцей, якія харчуюцца мацярынскім малаком. Таму вельмі важна з першых дзён жыцця дзіцяці наладзіць правільнае грудное кармленне. У гэтым маці добра дапамагаюць дзіцячыя паліклінікі.

Часам расстройстваў стрававання ўзнікаюць у маленькага дзіцяці і пры грудным кармленні. Прычынай так званай дыспепсіі або неператраўлення ежы ў такіх выпадках часцей за ўсё можа быць няправільнае кармленне.

Грудному дзіцяці неабходна 2½—3 гадзіны для таго, каб ператравіць чарговую порцыю малака. Іменна на гэтай старанна вывучанай заканамернасці і пабудаван рэжым харчавання дзяцей. Калі прамежкі паміж кармленнямі будуць менш або калі дзіця пры кожным кармленні атрымлівае больш ежы, чым яму неабходна, страўнік перастае нармальна спраўляцца са сваімі функцыямі. У дзіцяці ўзнікае частае зрыганне, а часам рвота.

У кішэчніку ўтвараецца шмат газаў, з'яўляюцца частачкі няправільнага распаду ежы. Жывот уздуваецца, перыстальтыка (хвалепадобныя рухі) кішак становіцца паскоранай. Малое пачынае плакаць, капрызіць, «дрыгаць» ножкамі. У яго баліць живот, з'яўляецца панос. Спаражненні робяцца зеленаватымі з неператраўленымі камячкамі, падобнымі на сечаныя крутыя яйкі. Рвота і панос з'яўляюцца ў даным выпадку да некаторай ступені натуральнымі ахоўнымі рэакцыямі арганізма, які вызваляецца такім чынам ад шкодных раздражальных рэчываў.

Калі хутка прыняты правільныя меры, усе гэтыя з'явы неўзабаве праходзяць і дзіця папраўляецца. Але калі не звярнуць увагі на гэтыя расстройстваў, простая дыспепсія можа прыняць цяжкую таксічную форму.

Для таксічнай дыспепсіі характэрны: частая рвота, вялікі панос, часам павышаная тэмпература; дзіця робіцца бледным, санлівым, шмат траціць у вазе.

Гэта — небяспечнае становішча: арганізм дзіцяці атручаны рэчывамі, якія ўтварыліся ў яго кішэчніку. Калі на працягу першых дзён хваробы не праводзіцца энергічнае лячэнне, то могуць далучыцца розныя ўскладненні.

Узбуджальнікамі страўнікава-кішэч-

ных расстройстваў часта бываюць і розныя мікробы. Дзіцячы арганізм асабліва адчувальны да іх уздзеяння, мала ахаваны супраць іх.

Сур'ёзнай пагрозай для здароўя, а часам і для жыцця дзіцяці з'яўляецца дызентэрыя. Звычайныя прыкметы гэтага захворвання: боль у жываце, страта апетыту, неспакой дзіцяці; стул становіцца вельмі частым, выдзяляецца невялікімі порцыямі, са слізью, а часам і з прыжылкамі крыві; пазывы балючыя. Дызентэрыя таксама можа працякаць са з'явамі агульнага атручання і рознымі ўскладненнямі.

Даследаванні апошніх год паказалі, што сярод кішэчных палачак, якія шырока распаўсюджаны ў прыродзе і ўвесь час знаходзяцца ў кішэчніку, ёсць асобныя хваробатворныя віды. Для дзяцей старэйшага ўзросту яны звычайна бяспечныя, а вось грудному дзіцяці яны прыносяць бяду. Прычынай паносу могуць быць таксама іншыя мікробы і вірусы.

Гэтыя новыя даныя яшчэ раз пераконваюць, што неабходны асабліва старанны догляд дзяцей ранняга ўзросту. Вялікая ўвага павінна быць звернута на якасць і колькасць ежы, яе прыгатаванне і захоўванне, чыстату пасуды.

Меры прафілактыкі страўнікава-кішэчных захворванняў простыя, шырока вядомыя і, можа быць, іменна таму, што яны простыя, іншыя маці лічаць іх не істотнымі.

Мікробы трапляюць у страўнік дзіцяці пераважна з забруджанай ежай, часцей за ўсё з нясвежым малаком, у якім яны развіваюцца асабліва хутка. Малое можа занесці іх у рот бруднымі рукамі; яны гняздзяцца на дрэнна вымытай сосцы-пустышцы, на цацках, якія, падняўшыся з падлогі, бесклапотны чалавек падае дзіцяці.

Часта пераносчыкамі кішэчнай інфекцыі з'яўляюцца мухі. Не забывайце: муха — злейшы вораг дзіцяці! Змагайцеся з мухамі настойліва, упарта, цярпліва.

Летам зацягвайце вокны марляй або сеткай; трэба, каб для кожнай гаспадыні стала бяспрэчным правілам — брудную пасуду неадкладна мыць, ежу не пакідаць адкрытай. У пакоі, на кухні, у калідоры не павінна быць нічога, што прыцягвае мух. Калі вы хочаце, каб дзіця было здаровае, агледзіце ўважлівым, прыдзірлівым вокам не толькі сваю кватэру, але і двор: ці закрыты выгравныя ямы і смеццевыя скрынкі? Ці засыпаюць іх хлорнай вапнай?

Неабходна ўвесь час клапаціцца аб чыстаце памяшкання, мэблі, цацак, аб чыстаце рук самога дзіцяці і людзей, якія даглядаюць яго. Памятайце: да дзіцяці, да яго рэчаў можна дакранацца толькі чыстымі рукамі. Трэба старанна мыць ягады і фрукты, што ўжываюцца для харчавання дзіцяці, абавязкова абліваць іх варам.

Усякае страўнікава-кішэчнае захворванне, якое нават спачатку лёгка працякае, можа аказацца заразным.

Асноўная крыніца заражэння —

У Ленінскім раёне Мінска ёсць дзіцячая ўстанова, якая называецца некалькі незвычайна: «Яслі-дзетсад № 125». Гэта новы двухпавярховы дом з вялікімі вокнамі, у якія льецца шмат сонца і святла. «Асаблівае гэтае дзіцячае ўстанова заключаецца ў тым, — расказвае загадчыца Ада Самуілаўна Сіроцінская, — што з двух месяцаў да сямі год дзіця выходзіць ад адных і тых жа выхавальцаў. Па пракладзенай сцежцы яно ідзе ад нас прама ў школу...»

спаражненні хворага. Бялізну, пялёнкі хворых дзяцей трэба замочваць у дэзінфікуючай вадкасці, асобна мыць і абавязкова кіпяціць.

Даўно заўважана, што колькасць кішэчных расстройстваў рэзка ўзрастае летам. Аб іх часам раней так і гаварылі «летнія паносы».

Захворванню спрыяе пераграванне. Таму нельга дапускаць працяглага прабывання дзіцяці на сонцы, у душным памяшканні.

Пакой трэба старанна праветрываць. У гарачую пару апранайце дзяцей лёгка, часцей паіце несалодкай кіпячонай вадой.

Калі ў дзіцяці пачаліся панос і рвота, трэба неадкладна паказаць яго ўрачу. Да прыходу ўрача не трэба яго карміць. Пры частай рвоте, якую можна выклікаць таксічная дыспепсія, неабходна зрабіць перапынак у кармленні на суткі, але праз кожныя 10—15 мінут даваць дзіцяці па 2—3 чайныя лыжкі кіпячонай вады, пяціпрацэнтнага раствору глюкозы. Пасля перапынку ежу пачынаюць даваць невялікімі порцыямі праз 2 гадзіны, пачынаючы з 2—3 чайных лыжак груднога малака і халоднага рысавага адвару; крыху пазней, калі становіцца палепшыцца, можна даць старанна працэджаны і падсолены адвар гарод-

ніны, разбаўленыя вадой ягадных і фруктовых сокі.

Малако і іншую ежу для прыкорму лепш за ўсё браць у малочнай кухні; у сельскай мясцовасці трэба паклапаціцца, каб заўсёды было свежае малако ад адной каровы.

Часам лічаць, што зберагчы дзіця ад страўнікава-кішэчных расстройстваў немагчыма. Няправільна! Гэтая задача становіцца зусім вырашальнай, калі бацькі дзейнічаюць у саюзе з урачом, старанна выконваюць усе яго прадпісанні.

(Скарочаны артыкул з часопіса «Здоровье»).

Гэта смачна!

ЦВЯТНАЯ КАПУСТА

Цвятная капуста лёгка засвойваецца чалавечым арганізмам і змяшчае таксама вялікую колькасць вітаміну С, які можна цалкам захаваць, прыгатаваўшы з капусты сырую салату. Непрацяглая варка вітаміну С не знішчае. Сырыя качарыжкі цвятной капусты салодкія і карысныя.

Качан цвятной капусты павінен быць кампактным і снежнабелым. Пераспелую, жаўтаватую або пакрытую плямамі цвятную капусту можна выкарыстаць для супу.

Цвятную капусту трэба старанна абмываць, каб ачысціць ад насякомых.

САЛАТА З ЦВЯТНОЙ КАПУСТЫ

1 вялікі качан цвятной капусты, для варкі 1 л вады і 1 чайная лыжка солі, лаўровы ліст, 3—4 гарошыны чорнага перцу. Запраўка: 1/2 кубка вады з воцатам, соль, дробачка цукру, невялікая галоўка нацёртай на тарцы цыбулі, 3 ст. лыжкі алею.

Цвятную капусту варыць 10 мінут у вадзе з дадаваннем воцату, цукру і солі, лаўровага ліста і перцу. Звараную капусту адкінуць на сита; калі вада сцячэ, заліць салатнай запраўкай.

ЦВЯТНАЯ КАПУСТА АДВАРНАЯ

1 вялікі або 2 невялікія качаны цвятной капусты (800 г — 1 кг), 100 г масла, 40 г молатых сухароў, соль.

Цвятную капусту ачысціць, апусціць у каструлю з вялікай колькасцю вару і варыць 20—30 мінут. Спачатку каструлю не закрываць накрыўкай, каб выпарыліся вострыя рэчывы. Адварная цвятная капуста павінна быць рассыпчатой, але не разваранай. Падаваць, паліўшы маслом і пасыпаўшы падсмажанымі сухарамі або цёртым сырам.

БЛІНЧЫКІ З СЫРЫМІ ЯГАДАМІ

Цеста: 2 яйкі, соль, цукар, 1/4 л вады, 1/4 л малака, 200 г мукі, зрэзаная з сала скура для змазвання скаварады.

Начынка: 400 г маліны, 60 г тлушчу для смажання, 50 г цукровай пудры, ваніль.

Малако змяшаць з вадой. Яйкі разбаўтаць у каструльцы. Пакрыху прыбаўляць мукі і малака, змешанае з вадой, пасаліць, дадаць цукар. Чыстую скавараду моцна разагрэць, старанна змазаць скурай, зрэзанай з сала. Памяшаўшы, наліць разлівальнай лыжкай цеста на гарачую скавараду. Смажыць блінчыкі на раўнамерным слабым агні. Сачыць за тым, каб яны не атрымаліся вельмі тоўстымі. Калі на скавараду наліта вельмі шмат цеста, зліць назад у каструльку. Калі цеста падсмажыцца з аднаго боку, перавярнуць лопаткай або шырокім нажом на другі, прасмажыць. Гатовыя блінчыкі складваць на перавернутую ўверх дном талерку. Цеста нельга наліваць на слаба разагрэтую скавараду, таму што ўтвараюцца камкі. Калі блінчык прыгарэў, скавараду трэба старан-

на вымыць, змазаць тлушчам, разагрэць і толькі тады працягваць смажэнне. Маліну перабраць. На кожны блінчык пакласці свежыя ягады маліны, загарнуць з усіх бакоў на 3—4 см, затым скласці папалам. Такім чынам атрымаецца «кніжачка». Затым падрумяніць блінчыкі з абодвух бакоў. Падаваць гарачымі, пасыпаўшы цукрам, змешаным з ванільлю. Блінчыкі можна таксама падаваць з ванільным соусам або са збітай з цукрам смятанкай. Замест маліны можна ўзяць чарніцы, суніцы, клубніку (дробныя ягады), нацёртыя яблыкі і да т. п.

КЛУБНІЧНЫ ДЖЭМ

700 г клубнікі, 300 г чырвоных парэчак, 850 г цукру.

Дробную, цвёрдую клубніку пакласці ў міску, заліць здробненымі чырвонымі парэчкамі, засыпаць цукрам і пакінуць у такім выглядзе да наступнага дня. На другі дзень сумесь праварыць, клубніку выняць і працягваць сок варыць, збіраючы пену, да таго часу, пакуль ён не ператворыцца ў жэле. Тады зноў пакласці ў яго клубніку і праварыць яе, пасля чаго, злёгка астудзіўшы, перакласці ў слоікі. Калі наліваць у слоікі вельмі гарачы джэм, клубніка падываецца на паверхню.

ВАРЭННЕ З МАЛІНЫ

Лепшыя гатункі садовай маліны для варэння: «навіна Кузьміна», «усанка», «калгасніца». Ягады перабраць. Калі на ягадах выяўлены дробныя белыя лічын-

кі малінавага жучка, то трэба ягады апусціць на 10—15 мінут у халодны раствор спажыванай солі (2 г солі на 1 л вады). Лічынкі ўсплынуць і іх лёгка будзе сабраць.

Маліну пакласці ў таз, заліць цукровым сіропам (1,5 кг цукру і 0,8 л вады на 1 кг ягад) і пакінуць на 3—4 гадзіны. Затым сіроп, з дапамогай сита або друшляка, пераліць і крыху паварыць яго без ягад. Пасля чаго ў сіроп пакласці маліну, таз асцярожна ўстрасянуць, каб ягады апусціліся ў сіроп, і зноў паставіць варыць (пры невялікім кіпенні) да гатоўнасці.

МАРМЕЛАД З АГРЭСТУ

1 кг агрэсту, 350—400 г цукру.

Агрэст разварыць і працерці (не абавязкова), затым варыць без цукру, а калі до-

бра загусцее, дадаць цукар і зноў варыць да патрэбнай кансістэнцыі. Калі ў развараны агрэст дадаць крыху маліны, клубнікі або іншых ягад, мармелад будзе смачнейшы, больш духмяны.

ВАРЭННЕ З ЧОРНЫХ ПАРЭЧАК

Лепшыя гатункі для варэння: «лакстон», «Галіяф». Трэба браць ягады зусім спелыя. Каб аддзяліць дробныя ягады, галінкі, смецце і сухія чашачкі, ягады трэба пакласці ў сита з вялікімі адтулінамі і ўстрасаць. Затым вытрымаць ягады 2—5 мінут у кіпячай вадзе (каб скурка стала мяккай). Заліць сіропам (1,5 кг цукру і 2,5 шклянкі вады на 1 кг ягад) і зварыць у 2 прыёмы.

Са старых рэцэптаў

ЯБЛЫЧНЫ СНЕГ

Ачысціць і нарэзаць 4 кіслыя яблыкі і адварыць іх на пары да мяккасці, затым працерці праз сіта. Яблычнай масы павінна атрымацца $\frac{3}{4}$ кубка.

Збіць на блюдзе відэльцам 3 бялкі ў густую пену, дада-

ваць паступова яблычную масу, працягваючы збіваць, усыпаць цукру па смаку (усыпаць яго таксама паступова, працягваючы збіванне). Перакласці горкай у шкляную вазу, падаваць вельмі халодным.

БУЛЬБЯНЫЯ ПАМПУШКІ

Адварыць бульбу ў салёнай вадзе, ачысціць яе, асту-дзіць, працерці праз рэшата; на поўную талерку працертай бульбы пакласці 2 яйкі, 2 сталовыя лыжкі смятаны, крыху солі, 3—4 лыжкі мукі, змяшаць усё так, каб утварылася негустое цеста. Распусціць у каструлі 100 г масла, памачыць у яго лыжку (толькі не драўляную), узяць на яе цеста і апусціць у гарачае масла, пратрымаць 1 мінуту на адным баку, павярнуць на другі бок, так каб абодва бакі зарумяніліся добра.

Падаваць са смятанай або зялёным гарошкам.

ХАЛАДНІК ПА-СМАЛЕНСКУ

Тры круглыя цёмна-чырвоныя буракі адварыць, ачысціць і сцерці на буйнай тарцы. 4—5 талерак сыравашы разам з сыроваткай разбаўтаць лыжкай. Пакласці сталовую лыжку солі, зялё-

ную нарэзаную цыбулю, кроп, 1—2 свежыя нарэзаныя агуркі, 2—3 крута звараныя яйкі, парэзаныя на 8 частак кожнае, 100 г смятаны. Усыпаць буракі і, перамяшаўшы ўсё добра, падаваць з адваранай цёплай бульбай. Калі сыраваша вельмі кіслая, то пакласці 2—3 чайныя лыжкі дробнага цукру.

КАМПОТ З РОЗНЫХ ЯГАД

Зварыць сіроп з 200 г цукру і $1\frac{1}{2}$ шклянкі вады; ачысціць ягады розных гатункаў: маліну, суніцы, клубніку, чырвоныя або чорныя парэчкі, усяго разам каля 1 кг, пакласці на глыбокае блюда, заліць кіпячым сіропам, закрыць і даць так астыць; паўтарыць тое ж самае яшчэ разы два, г. зн. зліваючы з ягад сіроп, кіпяціць яго і гарачым заліваць ягады; затым паставіць на холад.

СУП НА ХУТКУЮ РУКУ

Ачысціць бульбу, нарэзаць кубікамі, наліць вады, пасаліць, паставіць варыць. Калі бульба зварыцца, узяць яйка або больш (па колькасці абед-

даючых), размяшаць са сталовай лыжкай сметанковага масла, выліць у суп. Даць пракіпець. Пры падачы пакласці ў міску зяленіва.

ЯГАДНАЯ БАБКА

Праварыць без вады любую колькасць ягад (чырвоных або чорных парэчак і маліны). Спаласнуць кубак або форму халоднай вадой, вылажыць дно і бакі лустачкамі белага хлеба без скарынкі, скласці гарачыя пракіпачоныя ягады, напоўніць кубак даверху і пакрыць лустачкамі хлеба. Зверху па-

класці дошчачку і камень. Пакінуць на 12 або больш гадзін, затым перакуліць на блюда, пасыпаць цукрам або ўпрыгожыць фруктовым желе. Любімая дзіцячая салодкая страва.

ВАРЭННЕ СА СЛІЎ

Для варэння бяруцца не зусім спелыя слівы.

Абліць іх варам і зняць скуру, апускаючы зараз жа слівы ў халодную вадку. Затым абсыпаць слівы на блюдзе палавінай цукру і даць стаяць суткі. Змачыць тазік лыжкай халоднай вады, перакласці слівы, усыпаць астатні цукар і варыць на вельмі лёгкім агні, устрасаючы тазік, каб не прыгарэла.

На 400 г сліў бяруцца 600 г цукру.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД «МУЗЫКА», ЗМЕШЧАНЫ У № 5

Па вертыкалі: 1. Мажор. 2. «Дэман». 3. Пукст. 4. Трыо. 5. Арган. 7. Фінал. 8. Нота. 9. Лядаў. 14. «Алека». 15. Сюіта. 17. «Рагнеда». 18. Блантэр. 19. Адажыю. 21. Тэнор. 23. Пакрас. 24. Бізэ. 29. Арыя. 31. Аладаў. 32. Моцарт. 33. Вальс. 35. «Ася». 37. Тэмбр. 38. Баян. 39. Ліра. 40. Джаз.

Па гарызанталі: 6. Шапэн. 10. Уверцюра. 11. Сімфонія. 12. Сола. 13. «Камарынская». 16. «Аіда». 19. Арфа. 20. Ліст. 22. Гапак. 25. Труба. 26. Аніта. 27. Жалейка. 28. Кантата. 30. Паэма. 33. «Вараг». 34. Цытра. 36. «Паяцы». 38. Балет. 41. «Гаянэ». 42. «Сувораў». 43. Трамбон.

На першай старонцы вкладки — камсамолка птушніца саўгаса «Буда-Кашалёўскі» Гомельскай вобласці Ніна Самойленка.

Фота П. Нікіціна.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 04434.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 1/VII-61 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 77. Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 209533 экз. Зак. 445.

Верховино,
матери моя

«Надрукуйце, калі ласка, песню «Верхавіна» на українській мові»,— просять Ольга Мітраховіч, Алена Леаненка, О. Чарныш, І. Шлян і многія іншыя нашы чытачы.

Выконваем Вашу просьбу, сябры.

Слова і музика М. МАШКІНА

У трембіточку заграю,
Заграю, загуду.
З своїм милим рідним краєм
Розмову поведу.
Верховино, мати моя,
Вся краса чудова твоя
У мене на виду.

Стелиться туман над звором,
Лягає на ґруні,
За горами далі гори
Синіють в долині.
А над ними хмари плинуть,
Наче вівці в полонині
Пасуться навесні.

Хвилюється у долинах
Пшениця золота,
Спів заводів в полонину
До мене доліта.
Верховино, ти мій краю,
Хто твої тепер пізнає
І села і міста!

Я сміюсь на повні груди,
Радію, мов дитя,
Перетворюють в нас люди
І край свій і життя.
З високої полонини
Бачу, рідна Верховино,
Бачу твоє, Верховино,
Щасливе майбуття.

Соло

У трем ві-точ-ку за-гра-ю, за-гра-ю, за-гу-ду з сво-ім ми-лим
рід-ким кра-єм роз-мо-ву по-ве-ду. Вар-хо-ви-но, ма-ти мо-я, вся кра-
са чу-до-ва тво-я, вся кра-са чу-до-ва тво-я у ме-не на ви-ду.

Да - на ши - ді річ - ка, да - на, да - на,
ши - ді річ - ка, да - на
вся кра - са
да - на
всі кра - са чу - до - ва тво - я
ші - ді річ - ка, да - на
всі кра - са чу - до - ва

ЛЯ ПОВТОРЕННЯ
у ме не на ви ду

ЛЯ ОКОНЧАННЯ
// май бут - тя.

24812

Фотазцуд А. Гіпенрэйтара «Лета».